Контрольный экземпляр

ТАХАН—СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН ДИ

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ПIАЬРАСКА, 9 МАЙ, 1980 ШУ. ● № 56 (8186). ● Мах 2 капик.

ИСТОРИЧЕСКИ КОТАЛО

Тахан ткъа пхийтта шу дуз фашистски Германи эша а я котало яьккха. ТIеман шераш дIагаьна ме доал дерригача дуненна нхы и боккхагIен къаьгагIен болаш хьалхнцка отт капиталистически дунен эггара чIоагIагIа йола тIема машин, дунен империализма кертгера низ бохабеча советски халкъан цун Герзашцарча Низаштен карагIдаьннача лергдоацача деналерча гIулакха исторически лоархIам. 1418 дийнахьен буси лаьттача тIем тIа Советски Эскарон ТIема-Форда Флоток алхха шоай Даьхе лораль ца Iеш, ерриге адамле а фашистски Iазапа кIалхара яьккхар.

Гитлеровски эскар хIалакдир СССР Герзашцарча Низий дерригача бIуший родий а тайпай а низаца. Цу даьке эггара боккхагIа лоархIам болаш хилар лаьтта гIолла лела бIуваш. ТIема-Форда Флота керттера низаш форда йистошка тIом беча цаpна новкъостал дара тIадерзадаьдар. Морякаша шоаш а йора моастагIчун форда тIара наькъаш телхадеш а шоай коммуникацеш лораеш а йола операцеш. Советски флото хьахьекхад оперативни стратегически декхараш кхоачашделга лаьттан тIарча-бIуваштa дикка аттача доакххаш бола боккха низ ше хилар. ХIаьта форда йистошта хьатIакхоачаш хинна Советски Эскара стратегически флангаш тешшаме лораеш а хиннай. Къонахчал, чIоагIал, дукхачар турпалал а гойташ советски морякаша сийрда овгIонаш яьлый вай Герзашцарча Низий тIема гIулакхий турпала исторе тIа.

Котало йоаккхача хана Советски Эскарон ТIема-Форда Флотон социалистически экономиках ког-гIортолга еш хиннай. Ший чIоагIалга диллача кхоалагIча рейхен цун сателлитайн экономика советски экономикал дикка дукхагIа совле йолаш хиннай. Бакъда, хIаьта а тIема шерашка советски промышленносто арахийцай фашистски Германе арахийцарел 1,5—2 зза дукхагIа танкаш, артиллерийски топаш, минометаш, самолеташ.

Гитлеровски Германи эша а еш Советски Союзо Котало яккхаро дIахьекхар социализма мехка тIема организаци империалистически паччахьалкхений эскарел шеко йоацаш совле йолаш хилар. Советски стратегически кулгалхой гитлеровски стратегически кулгалхойл тIех хиннаб эггара хьалха тIема перспективай анализ кIоаргагIа еш хиларца. Вай тIема стратегеи тIема искусстван дIахьекхил германски тIема стратегенеи тIема искусстване кхоачашде могаргдоаца декхараш кхоачашде могаргдолаш шоаш дика кийчъенна хилар. Советски Эскарон ТIема-Форда Флотон Iалаьмате дика чакхъяьха итташ стратегически операцеш тIема искусства образецаш санна исторена юкъеяхай.

МоастагIа чIоагIа юхатехаш антигитлеровски коалице гIолларча вай союзникий эскараша а. Фашизмах мукъабовлар дукха тIом беш гIийтта Польша, Чехословаке, Югославе бIухой, хIаьта иштта Сопротивлене болама доакъошхой а майра латташ хинна. Советски наха боккха мах бу дуненна довл де лерхIаш хинна германски фашизм эша а еш яьккхача коталонна юкъе дерригача халкъаша дакъа лацара.

Бакъда, исторе тешал ду гитлеровски Германи СССР ах летача хана денз из эшшалца йолча хана тIема кхелаш советско-германски фронте къестаеш хинна хилара. ТIом лаьттача дерригача дийь шера фашистски Германен цун союзникийи керттера низаш шийгахьа хьатIакхийза ца Iеш, ше яьржа хиларга а тIеми низкъалга а диллача, кхыча фронтел дукха башхагIа хиннай из. Ший дIоахаага диллача — 6 эзар совгIа километр — советско-германски фронт диазза шерагIа хиннай къилбаседаафрикански, итальянски, малхбузен фронташ ерригаш а цхьана лаьрхIача йоллуш.

ТIема шерашка фашистски Германе байна, човнаш хинна, кара бита нах 13,6 миллион саг вэ, хIаьта советско-германски фронте цун байнараш 10 миллион ба. Малхбоалехьа моастагIчох дьаьннад ший ерригача авиацех диъ дакъа дийча кхо дакъа, танкайн артиллерен керттера дакъа. ЦIеча Эскаро йоха а яьй кара а йоалаяьй фашистски Германей цун сателлитийн 607 дивизи. ТIом мел лаьттача хана англо-американски бIуннаша Африкен Европен моастагIчун 176 дивизи мара йохаяьяц.

ТIем тIа СССР-о яьккхача котало тешшаме дIахьекхар социалистически паччахьалкхен, общественни, политически строя боккха низ. Советски паччахьалкхе — из кердача тайпара паччахьалкхе я. Цун социальни лард я болхлой класса, ахархой, интеллигенце йохаргйоаца союз. Цу тайпара цхьоагIо хинна а яц, хила йиш а яц дерригa Iаьдал ший бе деллача монополистически буржуазе доал деча капитала мехкашка.

СССР-о яьккхача коталонах а тIом чакхбоалаш тIом чакхбаьннача хьалхарча шерашкен баьржача низ болча революционни боламах а хьахиния лоархIаме хIамаш дар дунен социалистически система хьаяр а хIаьта иштта къамий кортамукъален болам низ болаш айбаран империализма колониальни система йохаран аьттув бола хьалаш вIашт Iехьдаккхар а. Дунен арене низий соотношене юкъе социализмана аьттув болча овгIорахьа хиннача доккхийча хувцамаша бекхам боацаш халкъий кхелашта доал дара болча тоpонах империализм яккхарга а тахан боккхагIа хулаш латтача социалистически мехкий низа, цар хьиарерча арахьарча политика, машарен прогрессен низий дунен халкъашта юкъерча солидарности хам ца бе цун йиш йоацача а кхоачадаьд гIулакх.

Цхьабакъда, истори дегIаахара объективни лелам теркалбе безам болаш дац империалистически державай реакционни низаш. Низах шоай керттера дегоидло еш истори тIехьашкахьа юхалостаде гIерташ болча США а Малхбузен Европа мехкий а империалисташа вIашагIъеххай эггара хьалхарча аргIанна Советски Союза, дерригача социалистически содружества мехкашта духьалъерзаь йола агрессивни тIема блокаш, социалистически мехкашта го баьб тIемен тIема-фордеи дукха бIаьш йолча базашца. Цар къаьстта уйла тIа а ахийтай, хIанз а ухийт шоай ракетно-ядерни низ, цу даькъе форда удари низ а, алсамбаккхара океанехи фордехи баллистически ракеташ кхувсарaн ядерни герз леладу налуби самолеташ лехкаран йола стартови районаш а яь.

Иштача хьалашка, советски халкъа низаш керда общество хьалъяра декхараш кхоачашдара тIа а дерзадеш, машар хилийтар духьа, герзаш сиздаь хьадери дуьхьала лерагIен чIоагIен къовсам а лоаттабеш, империализма агрессивность тIема цо еш йола кийчо теркал ца йича а мехка оборона, Герзашцарча Низий оии чIоагI ца диъе я ялац Советски Союза Коммунистически парти.

Советски ТIема-Форда Флота герзашца я хи кIал гIолла лела лодкаш, хи тIа гIолла лела кемаш, форда авиаци, бердашкара ракетно-артиллерийски бIу а форда пехота а йолаш йола бирсен хIанзарча замалахьа эггара толашагIен йола тIема техника. Флота шерра юкъейихьай электронни вычислительни машиний, аналогови моделирующи устройствай ларда тIа латта радиотехнически средстваши управлене средстваши.

Массанена а хоиш да. Советски мехкō вай замалахьара флот хьаяьлга а из империалисташа санна агрессена а ца йохийташ, шеррача океански оагIонашкахьара тIабоагIача кхерамах ший Даьхен социалистически содружества мехкаши тешшаме лораде океана тIа яхийтала а. Советски тIема морякаша доиххал ду вай кемаш цIаккха а агрессивни тIулакхаш лаьрхIа форда тIа ца дайна хиларах. Советски флот лоархIаме фактор хила а хиннай, хIаьа а я лаьттан тIа машар лоаттабара, дукхача мехкийн континентийн халкъашцара Советски Союза бувзамаш чIоагIдара.

Шоай Даьхен кхерамзле Iалашъяра вахта фе а лелаеш, Советски Герзашцарча Низий тIемахой массаза а кийча ба минчахьара баьхка а тIабоагIа агрессорий юхатоха а Советски Союза, ерригача социалистически содружества кхерамзле тешшаме Iалаигъе а.

С. Г. ГОРШКОВ,
флота адмирал, СССР оборона министра заместитель, СССР ТIема-Форда Флота Главнокомандующи.
(АПН).

Художника И. Коммиарна плакат. «Плакат» яха издательство. ТАСС фотохроника.

РЕСПУБЛИКА СВЕКЛАШ ЛЕЛАЕРАШТА—ДЕЗА СОВГIАТ

Вай республике, масала, Шалински, Урус-Мартановски, Грозненски, Ачхой-Мартановски районашка, кхычахьа дукххача лаьттан тIа кхёю шекара свеклаш. ХIаьта колхозашкеи совхозашкеи кIезига бац из культура хьувкъаю говзанчаш.

ДIададхача шера дика толам баьккхар Нохч-ГIалгIайчен свеклаш лелаераша. Шекар доаккхача заводашка дIалхьейтар 192 эзар тонн е хланаа 7 процент дукхагIа.

ХьалхагIа денайоазон тIа хоам бaь ма хиллара, свеклаш лелаерий Ерригсоюзни социалистически яхья итогаш яьй. 1979 шера шекара свеклаш яхарен дIачуяларен заданеш толаме кхоачашъярах Нохч-ГIалгIайчена хьожаьй СССР Министрий Советен ВЦСПС-ен карара кара тела ЦIе байракхи 10 эзар сом ахчан премиш.

Укх шера 7 мае, Грозне политически сердалон ЦIагIа из доккха совгIат торжественно дIаделар.

Дош лу РСФСР юрта боахама министра заместителa Б. П. Мартыновна. СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о, СССР юрта боахама Министерство, юрта боахамен заготовкайн болхлой а гIуллакхерча наьха а профсоюза ЦК-ис, хIаьта иштта РСФСР юрта боахама Министерство тIадиллараргIа цо дег тIара ловца баьккхар яьке котало яьккхача Нохч-ГIалгIайчен юртбоахама къахьегамхошта.

Укх шера юрташкарча къахьегамхошта хьалхашка латтача декхарех дийцар Б. П. Мартынова.

Республика колхозийн совхозийн опыто хьахьоих, аьлар цо дIахо, лаьттай агромелиоративни хьал тоадича, органически минеральни удобренеш дукхагIа йийттача, механизаци шерра юкъейоалайича, свеклашта доагIIача тайпара гIулакх дича шекара свеклаш яхы а дикагIа хьукъае йиш йолга.

Хьекхам эца метаргба дIадахача шера хIара гектара тIара 530 центнер мерза овлаш чуденача «Шалинский» совхозагара, хIаьта иштта «Самашкинский» совхозагара, аьлар оратора. Цунца цхьана шун республике хIанза а кIезига дац шекара свеклаш во хьувкъаеш дола боахамаш. Доаче, эшар фуд аьлча, из да кхашки болх дикагIа бе беза, хьалхалаттарий опыт шерагIа йоаржае еза, яхилга.

Гулбеннараша чIоагIагIа тIоараш а детташ, республика вмкалашка СССР Министрий Советен ВЦСПС-ен карара кара тела ЦIе байракх дIалу В. П. Мартынова. Сийлен совгIат хьаоц КПСС обкома шоллагIча секретара Л. Д. Магомадовен НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Боковеи.

Жоп луш къамаьл дир НГIАССР Министрий Советa председатела хьалхарча заместителa С. Н. Кожуховско. КПСС обкома, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума, республика Министрий Совета цIерагIа Нохч-ГIалгIайчен свеклаш лелаерий къахьегама иштта лакха мах барах партенеи правительстванеи баркал аьлар цо, 1980 шера республика къахьегамхоша яхы а доккхагIа толамаш доахаргхиларах дош а делар.

СИЙЛАХЬА 35 ШУ ДИЗАРА ХЕТАЯЬ

1941 — 1945 шерашкарча Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъой цун Герзашцарча Низашен котало яккхара 35 шу дизара хетаяь торжественни собрани хилар 8 мае Москве.

Собране къамаьл дир Герзашцарча Низий штаба начальника, СССР оборона министра хьалхарча заместителa Советски Союза Маршала Н. В. Огаркова. Ткъаь пхийтта шера гаьна яьннай, аьлар цо, Европе тIема тIехьара оазаш сеца а сеца дуненга Советски Союзо фашистски Германегара сийлахь-йоккха котало яьккхалга дIахайташ дукха хьийкача цIей салюта залпаш яьнна 1945 шерара из йицлургйоаца бIаьсти.

ТIема керттера этапаш дIа а йовзийта, оратора белгалдаьккхар, Советски Союз фашистски Германел котьялар кIоаргга закономерни хиннилга. Цо кхы цIаьнхаза а хьахьекхар социализма вахара низи экономически, политически, идеологически тIемеи даькъе из капитализмал тIех хилари.

Коммунистически парте чухьнахьарен арахьарен политика дег тIара къоабалъеши йизза хьаллоацаш, аьлар ше йистевоалац оратора, советски нах бIубеннеи дог ураттаи хьеж кхоаненга.

Собране дакъа лаьцар Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен керттерча политически управлене начальника эскара инарала А. А. Епишева, СССР оборона министра заместителаша, Советски Союза а бIун тайпай а маршалаша, инаралаша, адмиралаша, эпсараша, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема ветеранаша.

(ТАСС).

* * *

Селхан Грозне театрально-концертни зале хилар фашистски Германел советски халкъ котдаьнна 35 шу дизара хетаяь Грозненски гарнизона бIухой вокалашца цхьана а яь йола къахьегамхой торжественни собрани.

Цига Сийлахь-йоккхача Коталон 35 шу дизара хетаяь доклад йир Нохч-ГIалгIай АССР тIема комиссара А. С. Шевченкос.

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

1980 ШЕРА 9 МАЙ № 125 г. МОСКВА

Новкъостий салтийи, матросаши, сержанташи, старшинаши!

Новкъостий прапорщикаши, мичманаши!

Новкъостий эпсараш, инаралаш, адмиралаш!

Новкъостий эскарен флотен ветеранаш, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа дакъа лаьцараш!

Тахан советски халкъои цун бIухошеи, вежарашха долча социализма мехкий къахьегамхоша, ерригача прогрессивни адамлено дезду фашистски Германел котдаьнна 35 шу дизар.

Турпалча советски халкъа а цун Герзашцарча Низашта а Коммунистически парте кулгал а деш карагIдаьлар цIаккха а дицлургдоаца денал, гитлеровски Германи а цул тIехьагIа милитаристски Япони а эша а яь. ТIема шерашка советски наха фронте а тыле а гойтар цIаккха а бIарга ца яйна чIоагIал, котдалара бола кагдургбоаца лоIам, дукхача наьха турпалал, шоай социалистически Даьхе Iалаьмате чIоагIа езилга, хоадамбеш дола дакъа юкъедихьар дунен империализма керттера низаш хIалакдеча.

Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа яьккхача исторически котало къаьгга хьакьекхар социализма низ, хьагойтар советски общественнии паччахьалкхени строя, социалистически экономика сийлахь-йоккха совленаш, вахара низя йохалургйоацаш хилари, марксистско-ленински идеологе, советски общества морально-политически цхьоагIоиш СССР халкъий деттагIлени котало.

Советски халкъ фашизмах котдаларо Iалаьмате йоккха революционни влияни йир ерригача адамлен кхелашта. Цо Европа халкъаш гитлеровски дукъа кIалхардаьхар, гIо дир социализма низаш дукхагIа хилийтара, болхлойн къаман-кортамукъалени болам чIоагIагIа айбара, империализма колониальни система йохаяра.

ТIом дIабаьнначул тIехьагIарча шерашка Коммунистически парте кулгалдеча вай халкъо белгталара толамаш даьхад экономически, политически, культурни гIирсаш хьалдеча дерригача доакъошка. Котало яьккха ткъаь пхийтта шу дизар сийлахьчу ленински юбилей сийрдадаьккхад. Ленина идеяши аскеташи ерригача Советски наха массаза а хала а хиннад хург а де коммунизм котъяккхара тIехьа лоаттабеча къовсама творчески хьинар телен дегаш урувттадуй лакъаргбоаца хьаст. Герзашцарча Низий бIухой, вай Даьхен ерригa къахьегамхой а санна, чIоагIа лоIам болаш ба иттлагIа пятилетка чакхйоала шу парте XXV съезда, КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленума исторически решенеш кхоачашъеча керда толамаш дахарца белгалдаккха.

Коммунистически партеи Советски паччахьалкхенои деррагIен тIагIерттаи къонсам лоаттабу машара программа чакхъяккхара тIехьа, массадола хIама ду дунен халкъашта юкъерча отношенешка кхохкам кIаьдбалер керттера тенденци я йолаш дIахо а латтара.

Бакъда, тIеми уйлаш хьалхьеча империализма гIозараша, фуннагIа лаь а дунен тIа хулача дикача хувцамашта новкъарле е гIерташ, агрессивни гIулакхаш сихду, герзаш хьадар чехкду, дунен вренерча низий соотношенеш шоашта пайданегIа хургйолаш хувца гIерт. Империализмана гуччахьа гIо деш ба машара а социализма а гIулакхана моастагIал дола великодержавни, гегемонистски политика чакхйоахаш бола Китаи кулгалхой.

Империалистий дагарча бIехача уйлашка фе хьежа а хьежаш, Коммунистически парте, Советски правительства, дерригача советски халкъо кIаьд ца луш йоакхо ю вай Даьхен оборона ярйола торо, цун Герзашцарча Низий тIема низ чIоагIбара.

Турпалерча традицешта тешаме болча советски бIухоша тIагIертта лакхъю шоай тIема говзал, вйю тIеме кийчо, чIоагIъю дисциплинеи организованности. Коммунистически партена, новкъост Л. И. Брежнев керте латтача цун Центральни Комитета, КПСС ЦК Политбюрона гонахьа айхха кхотебенна болча цар тешаме лораду Советий Мехка дезв доазонаш, Варшавски Договора юкъейоагIача паччахьалкхений эскаращца цхьан нугIаре а болаш массаза а кийча ба моллагIа агрессор юхатоха.

Эскарен Флотен личин состав, СССР Герзашцарча Низий ветеранашка, тIем тIа мел хиннарашка моаршал а луш, сийлахь-йоккхача Коталон цIей даькъала а лувц аз цар!

Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьккха ткъаь пхийтта шу дизар дездеш ПРИКАЗ ЛУ АЗ:

Тахан, 9 мае, моттигерча хана 21 сахьат даьлча вай Даьхен столице — турпал-городе Москве, союзни республикай столицашка, городашка-турпалашка Ленинграде, Волгограде, Севастополе, Одессе, Новороссийске, Керче, Туле, турпал-крепосте Бресте, городашка Мурманска, Свердловске, Новосибирске, Хабаровске, Владивостоке ткъаь иттазза йоккхий топаш кхоесаш салют яла.

Даим сийле хийла вай Даьхен кортамукъален шийлоIамагIа хилари бахьан байнача турпалий!

Даькъала хилда турпала советски халкъа цун денал дола Герзашцара Низаши!

Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парти—вай ерриг коталонаш яхара деган урувттадери вIаштIехьдоахари!

СССР оборона министр
Советски Союза Маршал
Д. УСТИНОВ.

РЕСПУБЛИКА КХАШКА

ТIехьаьнна енай укх шера вай республике бIаьсти. Цудухьа кхоабаьбац вай кхаш леладереш шоай ханнахьа бIаьсти юв культураш дIайийна яха. Уж балхаш ма хулла сихагIа чакхдахара мел йола торонаш оарцагIъяха еза республика юрта боахама къахьегамхоша.

БIаьсти юв культураш хIанзале 130 эзар гектара тIа дIайийнай республике, план 71 процент кхоачаш а еш. БIаьсти юв культураш дIайийна яха гарга ба Ачхой-Мартановски, Грозненски, Малгобекски, Наурски районашкара кхаш леладераш.

Ялата хьажкIаш 19 эзар гектара тIа дIайийнай, е планагIа дIае езачарех 63 процент. Из культура дIайийна яьннай Ачхой-Мартановски, Малгобекски, Надтеречни районашка. Цунца цхьана эггара дукхагIа хьажкIаш нхееча Сунженски, Урус-Мартановски, Шалински, районашка кIанчул тIехьагIа кхы а дукха дIае езаш я уж. Дуга дIадера план 15 процент мара кхоачашъяьяц. ДIадийна даьннадац генараш Гудермесски, Назрановски, Сунженски, Урус-Мартановски, Шалински районашка, хIаьта шекара свеклаш — Урус-Мартановски, Назрановски, Шалински районашка.

Дикка шердаьд укх шера вай республике мах бола довкъара культура — люцерна дIаюв кхаш. ХIанза 15 эзар гектар лаьтта дIалоац цо. Цунца цхьана шоашта еннача заданега хьежжа лаьтта хьакъоастадаьдац цу культурана Грозненски, Наурски, Советски районашка.

БIАЬШЕРЕНАШКА ЯХИЙЛА СОВЕТСКИ ХАЛКЪО

Даьхе лораеш лаьттараш

ЛЕЙТЕНАНТ ШАХАБОВ

ЗIамига волча хана дено хIамах дика сакхеташ хьаьера Хьамид. Дешарах а вар дика кхеташ. Ший юрт, халкъ, Дай-мохк безарах дизза дар кIаьнка дог. Школа чакх а яьккха шоай колхозе балха вахар Хьамид. Мел дика бора болх! Массанена а диканца вайзар зIамига саг.

ТIаккхьчар Советски Эскаре гIулакх де вода ха. 1938 шера еррига а ворхI сагах латтача комсомольски ячейка кагирхоша Эскаре накъавалькхар из. «Хьай юрте, дай сий лорделахь!..» — аьлар накъасдIаводача ший воIага. «Iайха аьнар кхоачашхиннарг лархIалахь, нана!» — оалаш жоп денна къайлаваьлар воI.

Н-ски полке дIакхаьчар ший новкъостаща Шахабов Хьамид. Царна юкъера массехк комсомоли полковой школе деша вахар. Царца вар Хьамид а. Деша, халонаш ла безам болаш бар уж. Ялх бетта къона командираш хина юхабаьхкача полке цхьаьца балхаш ле оттабир уж. Хьамидах взвода командир хилар. Къона бIухой тIема а политически кхетама а кийчбеш шийгара масал гойташ хилар Шахабов Хьамид.

1939 шера фински тIем тIа бахар Вахабов юкъевола бIухой. Цiера ала беттача хьалхашкарча моттигашка тIом беш хилар уж. Царна юкъера майра, тIема говзал йолаш хиларца белгалваьлар Хьамид. Латвия, Эстония мукъайоаккхаш даьча тIемашка а шийгара масал гойтар Кавказа воIа. СовгIаташца баркалашца белгалбаьккхар бIухочун хьалхара тIема никъ. Коммунисташа шоай мугIарашка дIанийцар из. ХIанз кхы а лакхбелар цун бехктоккхам.

1941 шера Эстоне латтар Шахабов а волаш болх бIухой. Массаболча советски наха санна гитлеровцаша СССР-ца тIом болабирах бола во хоам дIахезар Хьамида а. Дорхделар массане дегаш, сонъдьлар майрал. Цу хана сихха тIем тIа дIаваха йиш хургйолаш ше эскаре гIулакх деш хиларах доаккхал деш вар Хьамид.

Курске хьалххара тIом беш хилар Шахабовцара бIухой. Дукха хьалха дена кийчлуш хиннача моастагIчо ший бер рига низ тIаберзабир вай мехка. ТIема кийч а денна царга хьежаш даьгIа деце а деха хиланзар вай эскараш. Болата лен а хинца дIаьттар вай бIухой. Царца вар Шахабов а. 414-ча пулеметно-артиллерийски батальона чуйодача спецвзвода командир вар Хьамид. Шийна хьалхашка латта декхар дика майра кховчашдора цун взводо. Иштта цо дакъа лаьцар итташ юрташ, городаш, Украина лаьтташ мукъадоахаш даьча тIемашка.

— Ленинграда гаьна йоаццаш улла цхьа юрт моастагIех мукъайоаккхаш бећ тIом вIалла бицлац сона, — яхаш дувц Шахабов Хьамида. — Немций «Тиграш» юха а теха сихха юрта чудолхача тхона дагадоацача моттигера моастагIчун дзото дов доладир. Дукха зе ца хулаш юхадаьлар тхо. Бакъдар аьлча, цар текхаш тIабаха гранат чу а теха соцайир моастагIчун «дзота» чура хьаетта топаш. Цул тIехьагIа тIалетача вай бIухоша хьалькхар гитлеровцаша дIалаьца хинна юрт.

Шахабов 1943 шу чакхдоаллаш човнаш а хинна госпитале Iовужавир. Цу човнах вийрзача юха тIем тIа ца вохийташ цIавайтар из.

Толамца чакхбаьлар тIом. Хьамид машарерча фронте дIаэттар. 35 шу даьннад цул тIехьагIа. Цу хана дена хьаьнала къахьегаш, къона барашта масал гойташ хьаноагIа Шахабов дика вова Iалхан-Юрта. Дукха тIема а къахьегама а совгIаташ да цу дикача саги. Из могаш волаш, балха доккхий толамаш доахаш дукха а вахар лоз вайна.

Я. ЦУЕВ,
тха штате воаца корреспондент.

БРЕСТА ТУРПАЛАШ

...тIом беш хинад шо
тIеми оаз даим
лаьттаи тIа хезаш
хургйолаш.

Белорусски поэта Спривчак Бориса уж дешаш советски халкъа уйла, цун иваз, бокъонца йола интернационални моастагIчое эттара хьалха дIахьеккачарна, Брестски крепость ю-раяьраштa доагIаш да...

Тахан а дукха нерда хIамаш дувц тIема шерашна юхе йитача лераша, тахан а ерзаназа а тIом болабеннача цу хьалхарча деношка аь човнаш. Цудукьа крепоста юхе вIашагIкхийтача хIанз кIезига мара дийна бица боаччa крепость лорош хиннараша дог лазаш, моастагIа говма волаш дагалувц из шовзткъей цхьолагIча шерара июнь. Крепоста човнаш хиннача кхертIоштa кIал бада царца тIом баь цар доттагIий. Ветеранаша дагалувц тIема хаяра шоай къонал, хIаьта хIанзарча къонабераштa шоай даьштен даьй даьштен тара хила яхаш иескеташ а тел.

ЦIаьнха а лаккъаргбац салтий кашачашка бода никъ, цIаьнха а боаргбац цар сийле, даим йовгача цIера ала.

СУРТА ТIА: цхьаьнкха а кийсанивалц цхьаьнкха а диццендац. Сийлен ха деш лаьтт Брестски инженерно-строительни института студенташ.

Э. КОБЯКА сурт. ТАСС фотохроника.

39 шу ха юз Брестски крепостера трагеди хинна. Вай ханарча ваха, вай тIехьенна цIаккха а йицлургъяц лаьттан цу зIамигача чIегалта тIа, хIанз турпала эпопея реликви санна латтача цIи хезача Бугерча крепосте майра лийтача советски бIухошта цу хана тIаатта уж къиза халонаш.

Цу трагически историе лина хIамаш хIанз ди тIехьа дукхагIа гучадуал, халкъа ираз. Даьхе. Коммунистически парти бахьан тIем тIа коталонаш. цIаккха а йоаргйоаца сийле яьхача турпалий цIераш йовза тахананарча вай вахаре.

1957 шера дездир Брестски крепоста турпала оборона сиина Даьхен столице Москве вIашагIкхийтар дийна бисар тамаш йолаш «мича бахав ца ховш хинначарех» 50 гаргга советски бIухо. Немецко-фашистски гIаьрахоша Брест лораеш тIема хьалхарча деношка хиннача бирсача тIема теша ба уж. Цу хаьналца Брестски гарнизона бIухоша синош ца кходеш баьча тIема боккъонца дола бокъдараш дувцаш геттара кIезига документаш хиннадале а цул тIехьагIа газеташ тIа, радио чу гIолла хIара денна хьагучадийна геттара дукха нердадараш цIакуха а дицлургдоаццаш гитлеровски гермаица Советски Союза хиннача тIема историе чу дахад.

Цу шерашка вовзаш а цIи хези а волча йоазонхочунга кхаьчар эзараш письмош. Брестски крепоста турпалех доаккхал деш царга моаршал телаш, царех дийна бисараш хIанз мичаб, мичахьа болх беш ба хетташ дар уж письмош.

Царна юкъе дар хIанзалца ца бовзаш хинна цу лергйоацача гарнизона салташа яздаь итташ письмош. Цар шоаш баха моттигаш ювцар, советски наьха ираз бахьан долий шоай вахар дIадениача оьнополтинавы даьча тIемеж дукха хIамаш дувцар.

Цкъа Москвера радиопередача еш новкъоста Смирнова дийцар.

«...Малхбоален форт лора еш хиннача кхаьниех цаI — пулеметчик хинна сержант, цу стрелкови полка полковой школа комсомольски бюро секретарь хинна. Грозне болх беш вола Байбеков Абдул Сабирович дийна висав. Малхбоален форта гарнизон йохаьччул тIехьагIа Гавриловцен

ЛЕРГЙОАЦАЧА ГАРНИЗОНА САЛТИЙ

бIухочуни Зацепинцен цхьана гранаташ етташ шоашта моастагIчо баьча гонах уж чакхбаларах дувцар цо...»

Йоазонхочо Смирнова радиоца къамаьл даьча шоллагIча дийнахьа адресни бера гIолла хьа а леха аз къамаьл дир Байбеков Абдулаьца. Брестски крепоста бIухоех дага а доацаш немецко-фашистски эскараш цу гарнизонах бийсана тIалатарах дукха дийцар цо. Брест лораеш хиннарашцара Нохч-ГIалгIай республикера дукха нах бийцар Абдулас. Цига эскаре гIулакх деш хинцаб вай республикера Юсаев Мовлад, Абдурахманов, Елетин, Бедрицкий, Эльмурзаев Абдул-Хьамид, кхыбараш.

Байбеков Абдули Сабировича дувц.

— Грознески мехкдаьтта техникуме дешаш вар со. 1940 шера со а са новкъостий а эскаре гIулакх де эттар. Со-ца тIема цхьан даькъе нийсбелар Грознера Абдурахманов, Елетин, Зацепин, Бедрицкий. КIайфанашца тIом беш хинначв, майор Гаврилов Петр Михайлович командир хиннача, 44 стрелкови полка юкъедахар тхо.

Город пружанс лаьтта тха полк 1941 шера март бетта дIаяхар Брестски крепосте. Бух яха хий, из хьадолалу Маховец тIаьръюкъ мо гуш йолча цу города юкъметте латтар личии состав. Хьалха санна дIадодар полка вахар, военни дешар. Байбеков Абдулас яьккхар школа. Июнь оутт чакхбоаллаш ше санна тIехдика дийша баьнача новкъостаща цхьана Ленинградски пехотни училище дIахо деша ваха везаш вар Абдула.

— Кхоачашхилазар зьархIар, — кхаш дувц вов. Байбекова. — ХIанз санна дагадоагIа сона, уязарча таташа сомадаьхар тхо 15 минот яьлча Iуйрийна 4 сахьат доалаш ха яр. ШоллагIа, кхоз-лагIа лергаш къорле сацна зеккхамаш хилар. ТIаккха хьахозаш дар самолетий увгIа мотораш. Уж гитлеровцаш бар. — йоах Абдулас.

Цу минуте хьайра, дийнъелар Брестски крепоста ерригга форташ. Массава а гера бе делла шиъ-шийн моттиге дIаэттар. Сатоссаш латтар казармай корех яраьежача брестцашта немецки аэростат бIаргагуш. Шоай артиллере цIера ала кет-кеттача метте крепоста тIашийбеш вар фашистски наблюдатель. ЦаI шоллагIчоа тIехьа Буге, Маховце, крепоста гонахьарча орашки тIон лаьттен ургIаухийташ лелхар снарядаш.

Крепоста тIалета шоллагIа ди дар. Цу дийнахьа метта хьа теха чуяттар фашистий аэростат. Крепость дIалацира тIаьна тIахьийтхар фашистий танкаш. ХIаьта цiера ала тIа беттиш юхаеттар уж артиллеристаша. Из ди дагадехача Абдул Сабировича йоах:

— Сона задани еннаьр крепоста Малхбузен оагIув лораe. 15 салте, 4 станкови 2 ручнойи пулемет, гранаташ — из бар-кх тха беррига низ.

ТIехьагIа гучадаьннача тайпара, цу кIезигача бIухошца юхаетта езаш яр немецки 4-ча арме 45-гIа стрелкови дивизи. Немцаша хIара денна керда низ тIакхувлар цу участке, цхьабакъда, малхбузен участок лоръераша меттахьа етташ боа-м бора фашисташ. Набаро, моцало кIалбита болаше а чIоагIа духьала лаьттар вай салтий. Пхийттанех ала мара дийна бисацзар. тIаккха дIахо тIом беш кхоъ висар. Пулеметаш ехаар, тIема гIирс кхоачабеннабар дийна бисача курсанташа Байбекови, Лебедева, Понамарева тIехьашка боала лаьрхIар. Укхаза меттахьа кхийтта дIаваьлар Понамареви Лебедеви. Малхбоалехьнача фронтах дIакхета дагахьа тIехьашка водаш хиннача полка командирах Гавриловхи салтечох Зацепинахи дIакхийтар Абдул.

— Командира дIа-юха къаьсте никъ бе аьнна приказ далар тхона, — йоах Байбекова. ТIом хьайна 26 ди даьлча дар из. Гранаташ дIа-юха а йийкъа вIашагIкъаьстар тхо. Кхы царех хIяма ца ховш вар со. ТIом сеца дикка ха яьлча Зацепин вийнавлгеи майор Гаврилов дийна висалгеи хайра сона.

Новкъостех къаьстачул тIехьагIа теккхаш крепостера арваьлар Байбеков. Кобрино яхача моттига гаьна доаццаш цунах хьакхийтар массехк салте. КIаьдбенна, човнаш хинна бола Елеиня яхача моттига юхха вай барех хьаккхета гIертташ бола уж фашистий гонна юкъе бисар. Иштта плен ваха Байбеков нийсвелар Борисове, Полтаве. Къулбехьен Германе хиннача концентрационни лагерашка, тIаккха Туннсе, Верденe, Дортмунде, Ганновере, Палермо, кхы дукхача а мабахтенашка. Цу бирсача денош лер йитай бIухочун вахаре. Бакъда, дийла-м висар из Советски Эскаро мукъаьаькхача вай сий долча эскаре юха а гIулакх де волавелар из.

Котало иькккхар. Кхыбараца цхьана Грозне цIавера Байбеков. Юххьанца мехкдаьтта чакхдоахача заводе электромонтералла, тIаккха Грозненски промывочно-пропарочни вагонии депо болх беш хилар из.

1971 шера Брестера письмо дера Абдул Сабировичага, КПСС Брестски обкомой облисполкомой хьамацалгIа дехар ал. 25 сентябре хьеллаш яр «Брестская крепость — турпал» яха мемориальни комплекс. Из деллеча дакъа лаца ра дIавехаи вар новкъост Байбеков а. Цига ше ваха хиларах укх тайпара дувц цо:

— ЦIейга кийчъеннача Бресто тIаийцар хьаьший. Тхо, Брестски крепость лораеш хиннараш, 150 саг вар. Тхоца цига баьхка хилар турпал-городашкера Москвера, Ленинградера, Волгоградера, Одессера, Киевера, Севастополера геттара дукха вика лаш.

Тховя командираца — Советски Союза Турпалца майор Гаврилов Петр Михайловичаца, йоазонхочуица Смирнов Сергей Сергеевичаца вIашагIкхийтта къамаьлаш деш хилар со.

С. ВОРОНИН.

Фронтовой историе кадраш

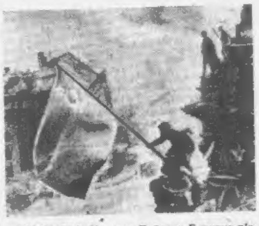

СУРТА ТIА: Коталон Байракх Берлина тIа.

СУРТА ТIА: Севастополь. 1944 шера 9 май.
Е. ХАЛДЕЯ сурташ.

СУРТА ТIА: Минске хинна эггара хьалхара Коталон цIей. 1945 шера 9 май.
Э. ЕВЗЕРИХИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Маршалгара баркал

1941 шера 22 июни дог тохадолийтача оазаца вай машарa Советий мехках фашистски Германе тIаьттар хьакхайкадир диктора. Нохч-ГIалгIайчен тхо лоаман юрта а иштта чехка хьахезир иза бола Левитана оаз. Цу дийнахьа дена миллионаш болча ший хьанарча цхьа советски наьха санна совбаьлар къайлагIа кийчбенна вай Даьхенах тIалетача моастагIчунцара ЗIамигача Варандерча Тагирова ГIапура цабезам. Ший юртахошца цхьана фронте дIавахар ГIапур. ТIемо мехка тайп-тайпарча моттигашка дIа-юха кхайсар уж.

Цу гIулакха шой аьттув баьлча санна хеташ ва Тагиров. ТIема хьалхарча юкъе нийсвелар из. Массала а тIема хьалхарча мугIарашка хулар из гIулакх деш хинна Белоруссии фронта 3-гIа гвардейски танкови корпусе. Вай тIема разведка хоамах немцийн тIема техникен солтийа гулбеннача моллагIча фронте дIайохкийташ яр из корпус. Иштта дукхагIйолча фронташка немецки гIаьрахоех тIалаташ хиннаб зIамагIволча сержанта Тагирова бIухой. Советски городаш Борисово, Рига, Минск моастагIех мукъайоахача даьча лоацаш хиннав из. Ший тIема новкъостаща цо дакъа лаьцад Ростоц, Виттенберг городаш. Балтийски форда юххера йоккхий порташ, тIема-форда базаш хьайоахача мукъайоаккхаш хинна тIом. Уккхаза тIом беш докха во кхаьчар цунга: майра цун дикагIвола доттагIа белорус Н. Нашин, турпалаш санна латташ шийн синош дIаделар дукхаха цхьаннолкахошц. Цахадлаш тIалатача вай эскера боккхача шоа Смоленскагахьа тIеххьашка бахьар фашисташ. Сихха тIехьашка болхе а чIоагIа духьале йора цар.

Немецки «Тигр» мича за гай танк-разведчик яхийта лаьрхIар. вIаштIехьдоале моастагIа хIалак а верзолаш Керттердар-м моастагIа мичав ховлга дар. Новкъа дале а вIашгIехьдаланзар из. Лечкъа багIача цар вай танк дикка гарга а гIортийта йохайир, ала баьрча шоаш мичаб хьа а хойташ. Новкъийта тоньц яхорт тIехьоачаргдолача моттиге хиннар цу гоавар моастагIчун «Тигр». Цул совгIа цир йохаль лотта лай танк а царна аьттув бола чIоагIале а хина дIаэттар. Хьалхашка декхар эттар из чIоагIале эккхийтанзе. Цкъа вахчал, майрал, тIема говзал дIахьокха еш дар гIулакх.

Из декхар кхоачашдара тIаведхар 7 минер-зарвашни. Царна юкъе вар вIашагIа ца къаьстача вола ший доттагIа — Тагирови Нашини. ДукхагIдола тIема декхараш кхоачашде цхьана яхабар уж. Къизача тIема шерашка къонахчал дола доттагIал чIоагIденадар царна юкъе.

Декхар кхоачашдир. бакъда, царех кхоъ мара юха-м вацар. ТIема ара висар Нашин Николай а. Немций тIехьашка тайсар. Хьe ца луш Смоленск а мукъаьаьккхар вай эскаро. ДоттагIа а тIеча вовкъостий а боабар чIоагIа хала хилар ГIапура. Иттазза совбелар моастагIчунцара цун цабезам. Ше танковой рота даьрдачи волаш хIара моастагIа волчахьа дIаккхоссаш йола снарядa ер тха кагийча наьха чIира я шоана, бIехалаш», оалаш Тагиров ГIапура.

Шера тIехьа шу додаш дIадахар тIема хала шераш. Фашистски гIаьрахоех юрташ, городаш мукъайоахаш голамца дIахьалхашка водар 3-гIа гвардейски корпус. Ерригача фронташка эшаш бар фашисташ. Гитлеровски «аьшна машинаш» ла магадзар Советски Эскара низ.

1945 шера юххьанца Польша, Чехословаке, Болгаре городаш мукъаьаьхар Советски Эскаро. ТIаккха гаргагIертар из цу оккхарий кьорга — Берлине чIоагIа тIом хинначул тIехьагIа ехар фашизма из тIехьара чIоагIале а. Хьалкхетиш латта малх санна рейхстага здане тIа сийрдаьлар Советий мехка котало яккхара байракх. Из дог тохадолийта события ше Берлине волаш хилча бIаргашка хий оттар дагаух ГIапура, бакъда, котало яккхарах дог гIоздалира хий-м дар из. Германе кхачалца болча тIема новкъа шийн 3-ча гвардейски танковой корпусаца цхьана никъ баьб Тагирова. Цул къонахчила, майрала, денала тешал деш да цунна денна тIема совгIаташ — Слава орден, «За отвагу», «За оборону Сталинграда», «За победу над Германией» яха медалаш.

Боккха мах бола хIама сан на дена леладу Тагиров ГIапура Советски Союза Маршала Рокоссовске дайта письмо. Цу тIа аьнад:

«Хьога, майрача пIечалскархочунга, немецко-фашистски гIаьрахошца тIом барах дукхаьнна Лакхехьарча Солнискомандоване КъилбIеда групиа ТIема Советси привасех баркалаш оалаш белгальльхача 2-ча Белорусски фронта эскарий мугIарашка тIом баьчунга. Сийлехьча Даймехка тIема дагалоацам хургболаш. дIалу ер баркала письмо. Хьо дийна могаш хилари хьай дIахорча къахьегама вахаре вай сийлахь социалистически Даьхе иаз болашагIа хилийтарь Iа керда толамаш даьлри зов ткоша».

ГIапура каст-каста юха а юха а деш из письмо. ХIаьта массала а шийна цо дика лоаца боаккхаш санна хеташ а хул из. ТIаккха тахиарча Тагиров ГIапура къахьегама вахаре маршала дикалаш хилар лоаш дола дешаш кхоачашлу. ХIанз Мало-Варандински школера кхувш йоагIа тIехье советски наьха турпала гIулакхаца хьал кхееш ва из.

Б. СОЛТАГИРЕЕВ,
хьехархо.

КАГИРХОШТА ДИЦЛУРГДАЦ

Цу долача даьга доккхий-ма къахьегама толамашца еана Нохч - ГIалгIай областной комсомольски организаци. Хара шера дукхагIа хул коммунистически къахьегама ударникаш, ерригаш а хIама яц аьнна йолча комсомольско - кагирхой коллективаша кхоачашъяьд планови заданеш. Царна юкъе — бурун сохара бьхеий Старогрозненски управление комсомольско - кагирхой бригада (комсорг — Ленински комсомола лауреат Н. Е. Лихомон), «Шелковский» племзавода къоначарна цар бIя комсомольски бригада (комсорг — С. Ю. Кожжов), Малгобекски УТТ комсомольско - кагирхой бригада (комсорг — А. Б. Бовой), кхыдараш. Дукхача кагирхой бригадий коллективаша шоашта юкъедаьб Советски Союза Турпалаш, партеи къахьегамеи ветеранаш.

ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай областной комитето, комсомола горкомаш, райкомаша шорр балха тIа керттердаш доархI партеи комсомолеи наха юкъе бёча идейно-кхетама балха чулоацам хIоаргI хулийтилга. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа вай кхоачашдаьраш нийсхон гIулакхаш хиларах уж дIакхетаделга беррига нах а цу даькъе кагирхой а советски патриотизма, халкъий доттагIала, пролетарски интернационализма хIайланца хьалкхебелга.

Кагирхошта тIема - патриотически кхетам балара даькъе комсомола лоархIамеча декхарех цаI — кагий нах Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен мугIарашка гIулакх де Iоахабелга. Цу даькъе кIезига дац дикен лоархIамеи гIулакхаш. Царех цаI — гьонача краснознаменный допризывной кагирхоша Росс кертерча лакхалене — Малсек гун тIа гIулакх ле боьло яккхаз дукха дешаш социалистически яхь. Укх юбилейни шера из сийлахьа боккъе яьккхай призывной кагирхой дикагIдолча частерча ихе ваьало. Царна юкъе — эрсий, гIалгIай, нохчий, кхыдараш. Майсигов Ислам, Хизбулатов Ваха, кхыбараш.

Частерча призывехошна вIашагIбеттагIлуш хул Советски Союза Турпалаш Крутов Петр Максимович, Абрамов Шапшаль Семенович, советски халкъа революционни, къахьегама моттигера гIодда есча Еррисевска колхоза председатель Мрая Григорий Григорьевич, тIем тIа разведчица хинна Абалова Ксения Николаевна, комсомола ветеран Мальсагов Хьажмоахмад Тукан, дукхаа кхыбараш. Спорткомитетаца ДОСААФ обкомаца цхьана комсомола обкомо ГТО комплекса нормаш дIаялара спортa тIема прикладной тайпанашца спартакиадаш а призывнойи допризывнойи кагирхошна. Котало яьккха 35 шу дузаш комсомола областной комитето юбилейни спартакиада чакхйоаккх дикагIча призывникашта юкъерча дикагIчар даькъа а лоицаш.

— «Цхьаккха саг вицдац дийтавац, цхьаьккха хIама диццдалийтадац» — республика комсомольски организацей, къоначарна «Ардоноварий», «Подвиг» яхача республикански клуба члений балха лакхагIа деиа. ТIем тIа дийга турпалаш хьалахара парна обелискаш, мемориальни указаш, кхыдараш оттадара тIехьа ма дий бахка педагогически коллективи, школьни комсомольски организацей, пионерски дружинай дукха низаш.

Надтеречни района Братское яхача юртарча юкъерча школа комсомольцаша, школьникаша хьалехьа Нохч-ГIалгIайче мукъайоаккхаш баьча тIем тIа дийгача турпалех волча 145 сага цIи. субботникашка къахьегамца яхаь дIабахача тIема турпалашта обелиски гIай цар тайпаш, шоай даьй цIераш тIа а йолаш.

Бочамс, дегаш гIоздаьнна тIайнайцар укказа уж моттигаш мукъайоахча дакъа лаьцача 413 гвардейски дивизе ветеранаш. Къоначa «тергоахараша» дакъа а доацаш хиннача вIашагIкхетараш къамаьлаш дир дивизе хинначи командираша. Сийлахьбоккхача Дай-мехка тIема ветеранаша дакъа лаьцар юкъерча школе музей хьахьча. Цу вIашагIкхетараш цIаккха а йоргйоана лер йитар школьникий. республика берритача комсомольцийи кагирхойн дегашка.

Республика комсомолски организаце вахаре доккха хIама дар нийцига Советски Союза Турпал, инарал-лейтенант Гавриил Тарасович Васькино вар. Из керте ваьлла ... Надтеречни района Мандар Юрта (хIанз Знаменское яха юрт) юкхь. Юрта кIантана вола тIема ветеран дег гIар-та безамца тIаьйцар Старопромысловски района № 37 йолча юкъерча школе. Грозненски кооперативни техникуме ВЛКСМ Ленински Районски комитета... Гавриил Тарасовича одиополчанаша республика комсомольски актива хинна вIашагIкхетараш. ВIашагIкхийтачв бар 70 гаргга тIема ветеранаш одинополчанаш. Комсомольцаша бий ца болийта совгIаташ делар ветеранашта, пионераша йоккха концертни программа гайтар.

Комсомольцаша, школьникаша, пионераша къаьстта чIоагIа боаккхо из Сийлахьбоккхача Дай-мехка тIема ветераний ЗIамига лаьтта бахьан долаш гIемашка дакъа лаьцарий. ХIанз вай республике вахаш да ЗIамига лаьтта мукъадоаккхача дакъа лаьна 73 тIемахо. цар хьинаре тIема патриотически болх бу поисковии балха юкъе дакъа лоац. Из болх беш я республика школай тимуровски отрядаш, хIаьта царна юкъе а толамегIа болх бу г. Грознерча Ленински, Октябрьски районий школаша, ВЛКСМ Надтеречни, Наурски, Малгобекски райкомаша, горкомаша кхычар.

Фашистски Германи эша а яь советски халкъо Котало яьккха 35 шу дузача деношка республика комсомольски активо къаьстта хьинаре болх бир тIем тIа боабаьча бIухой кашамашта, памятникашта шефство деласш. Йоаккхонца Iунал ду царна къоначa иноераша шефство деласча комсомольски организацеша. Республика комсомоло шефство деласш 427 каш, обелиск, памятник да.

Коталон сийна ВЛКСМ ЦК Секретариато баьча совцамагIа дIайогIаш я Коталон Ерригсоюзни парк. Гаьнаш дIайогIача дакъа лаьцар республика комсомольцаши кагирхоши, пионераши, тIемеи къахьегамеи ветеранаша.

2 мае дIайолаьенна цу долача денна хетаь «Дицлургдоацарий вахта» 9 мае чакхйоал. из мероприяти чакхйоаккхаш комсомольски органаша, ДОСААФ, культура министерства, спорткомитето шоай керттера низаш тIадерзадир ... событена ...

Б. ГАМУРЗИЕВ,
ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома спортивни оборонно - массовий балха отдела заведующи.

Атта саг вац вай республике Абалова Ксения Николаевнай цIи ца хозаш. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема шерашка дог-майра къона разведчица хиннача цо, моастагIчун ординга юкъе чу а ухаш, дукхаьла кхоачашдаьд командоване шийна тIадехкаш хIоттийне а хьехарш. Тахана тIема ветерана шийн дукха ха а низ а дIалу кхувш долчу тIаьхьенна патриотически, интернациональни кхетам балара. Из массала а еза хьаша ю шен тIевеъначу школхошна, студенташна, школан дешархошна.

СУРТА ТIА: К. Н. Абалова Грознерча хиармейщийта оьуне.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ЯЬККХАЧА СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН СИЙЛЕ!

Цхьаь-цхьа яьсса хилац Назранера тIема а къахьегама а сийлен музей. Массаза а дукха нах хул укхаза гулбенна: тIемен къахьегамен ветеранаш — даха бирса шераш, шоай байна новкъостий, царна нарагIдийнна турпала гIулахаш дагалоха; вагирхой — шоай даьша, даь-даьша, ноаноша лярча тIем тIа шоай цIий Iохехнадеш, таханара гIоза вахар баьхаи шоай са ца кходеш лоаттабаь къоасам дага кхоабаш хила, тахан шоаш бе дедла вахара ко сийленца къахьегаш, Даьхе хозъеш, массаза а хьалха латтача мутIараша юкъе а болаш баха дага болаш лела.

Тахан музее баьхке ба тIема ветеранаш: тIом болча хана летчик-бомбардировщик хинна, 4 орден, 6 медаль кавалер Арчаков Кермий Хасолта, 150-ча артиллерийски полка наводчик, Даьхено шийтта совгIат денна белгалдаьккха гварде-казак Балкоев Саьлмарзий Iумар.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) нердача выставка-га хьожаш ба: Х. К. Арчаков, I. С. Балкоев, музея заведующа, тIема ветеран Т. Х. Мальсагов.

И. ИЛИЕВА сурт.

ЭГГАРА ЙОККХАГIА ДЕГАГIОЗ ЕНА ДИ

Котален Ди тIакхоачаш юхадагаут сона сай фронте хиннад доттагIий. Сухумерча телефонисташа хьам ца беш тел сона Москва, Краснодар, Сочи, Черкассаш, соца цхьан полке хинна нах хIанз база моттигаш. Сон гIадвахарагIа чIоагIа деттаy са дог телефона чу гIолла инарал-полковника Шатилов Василе, подполковника Неустроев Степана, цу зона са рота командир хиннача Съянов Ильяй, рейхстага хьалхарча комендантга, тха полка командир хиннача Зинченко Федора гIараш хезача. Уж дина боаз тханцига, Абхазе. Сухуме сийлен граждениш ба уж борригаш а.

Советски халкъо фашистски Германи эшаь 35 шу дуза ди тIакхоачаш латташ тханцига, Сухуме, комсомола горкомо города юкъеоча майда тIа вIашагIтехабаь республика къона къахьегамхой тIема ветеранашца. «Са вахара эггара йоккхагIа дегагIоз енна ди» хеза деанзагIа чакхъаьлар из.

ХIарене да цу тайпара доле ди. ЦIаккха а дицлургдац сона 1945 шера 30-гIа апрели цу ден эггара поарзIемагIа хинна лоаца торжественни юкъ. КIур узаш летт снарядашен минашен ах йоахаь рейхстага сира здани, моаза кIуро Iаьржьа я Берлина сигале, куро купола тIа михо егаю ЦIе байракх. Из я Егоров Ми-

Мелитон КАНТАРИЯ, Советски Союза Турпал Берлина штурм ьараьшта мехьахкхар

хаиля сон разведчикаш хинна 756 полк чуйодаш хиннача тха 3-ча ударни эскара тIема байракх. Бакъда, атта хиланзар тхона цу тIом кхабенначе, саьхьаташшеи минуташшеи из рейхстага купола тIа яхча.

ТIакхьара тIемаш чIоагIагIа бирса хилар Берлина. Фашистски аьхха, са увзеча итаьча доллашехьа а дорте латташ дар. Советски бIухо бопата моарзагIа бага еллавр Берлин. Тхо дар фашисташа крепость аьча Берлина юкъе тIемаш деш. Укхаза хьадьадар шортта йоккхий топаш, минометаш, фауст-патронеш йола оборонительни гIирсаш дукъалe ара узлеш.

29 апреле Iурра кийло а доладелар 3-ча ударни эскара доакъош рейхстага штурм ара. Йолавлар из шоллагIча дийнахьа 13 саьхьати 30 минути яьнча. ЧIоагIагIа дукъалe йир моастагIчо. Хьалхарча штурмах вIама хилланзар. 18 саьхьати 30 минути яьнча йолавлар шоллагIа тIехьара рейхстага эш хинна штурм. Ца социйтеш оттане йоккхийча топаша гIо а деш, атака яьр дивизей штурмови батальонеш. ТIом бихьбенначе кана согеи М. Егоровгаи хьаьлар тIема байракх. Полка командира полковника Ф. Зинченкос аьлар цу зона: «Хьаьлаш, цу байракхах вай фашизм эшара символ хургйий. ХургIа оаш шоай деналлех къонахчали хьегойте. Укх минуте дена разведчикаш дац шо, байракх бе йоаллеерш да. Ка яйле шунIа. Цул тIехьагIа Iогора а ятта барт бевккхар цо байракхь. Оаха а дир цо даьр.

Ерригa е шиъ-ах этажа баден мара бец рейхстага. ГIоаьккха лира латташ моастагIий ба. Пулеех эттар цун тхое тIа хьалтIаьвайгеи моастагIчун тьала чутIогIаи цаI долаш. Лейтенант А. Берестов керте латтача тIемахой группаца цхьана, И. Съянова рота гIо а деш, шерача поэме тIа гIолла сиха урагIдахь. Етта долапу тхо гранаташ. Юкъера а рейхстага тIадоал тхо. ДIатIадолз тхо ткоа тIа латтача металлически говре. ДIаьхьечача ерригa Берлин тхона кIал улл. Цу хана гарг хьат говра китах чакх а йоалаш. ХьалхагIа цо дахьккхача Iурга чу йолла оаха байракх гIадж. Хайра тхона байракх цхьан оагIорахьаьра мара гуш йоацилга. ТIаккха вIаштIехьдаьлар кегдаьча купола пIендашта тIагIолла ихы а лагIа хьалтIадоаьла. Цигга чIоагIа дIайийхкар оаха тхоай тIема байракх. Из дар 30 апреле сайрийне итт сахьат доаллаш. Исторически а хинна дIаэтта ди дар из.

(АПН).

ФРОНТА ДЕХЬАГIАРА ФРОНТ.

ТIОМ

Шоаш лаьрхIар кхоачашдалацца йолча хана, наькъа тIа моллагIа тайпа халонаш уттеа е, юккеборгбоацача кагийча нахах вар Iаддал. «Артист хила лаьрхIад, хург е вах,—кхар ца пуш дуьцар цо шийна дегахьа цIагIа шерьза воаца къамаьл хиначул тIехьагIа. — Массаза а оалар цунга: «Къонахчун гIулакх дац из, денна а, мича байнаб къона гIалагIай-артисташ?!»

Мел аьнча а, Назрановски школа йистеиккхачул тIехьагIа театральни институте деша вахар из. Цхьабакъда, артист хила кхел хиннавцар цуй гучох. ТIехь-тIоахье боагIа газетий зоам унзарагIа бар. Цу хана хьайра белофиннашцара тIом...

Бирса данош дар тIадоагIаш. Цунна саьыкхъукаш бар нах. Цунах секкувра цу хана Калинковически военни училище дешаш хиннача Iаддалий а.

1941 шера 10 июне училища чакхъякхар деддеш сайде хилар. 11 июне къоне эпсараш а нийца малх бузахьарча доазонгахьа йодар поезд. Царна юкъе вар гкъеста шу даьнна зIамигa саг, лейтенант Цароев Дудий Iаддал а. Геттара дика ешар цо стихаш, дувцараш. Театральни институтера дешар нахъадаьнмад цунна. 41-ча шера акка чакхдоалаш, командира политболхло а волаш бIухой йоккха йоацача отряда керте вистача цо уж стихаш ешоргьа гIоавол дайна долча, гIарч аьнна вIаштабакхача ха.

Лелхача бомбайи увгIача моторийн тетаца дIайоллалар рота командира Цароев Iаддалийнен цун ноакъосташтен 37 дивизе 20-ча мотострелкови полке доаккхача иттлагIча ден Iуйре. ХьунагIа, Брестски крепостера ялх километр гаьна латтар полк.

...Гитлеровций дорзе атакаш юха а етташ, малхбоаленгахьа шорттига тIехьашка йодар 37 дивизи. Дивизе аьрда оагIув лорабаш яр Цароева рота а юкъе йолаш хинна йиьлагIа батальон.

Лира тIом бар беш.

Июль бетта юкъе кхайка сихха арма политуправлене хьалхайкар лейтенант Цароеви массехк эпсар кхыи. Цига хайра царна радио чу гIолла Сталина къамаьл даьлга, хIьата цо оттадьача декхарех цаI — моастагIчум тыле партизански болам вIаштIехьбоаккхилга.

Ишта войсковой партизански отряда разведка командир а хинна дIаэттар лейтенант Цароев. Отряда командир вар воккхагIвола лейтенант батальонни коммиссар Корякин. Керттера дектар — партизански болам вIаштIехьбаккхара моттигерча подпольни партийни организацешта ноакъостел дар.

ПАРТИЗАНАШ

I.

ФуннагIа даь а моттигерча подпольни партийни организацешца буьзем тасса гIерташ вар Корякин. Цуна ховра уж йолаш а шоай гIулакх деш а йолга. Буьзам, буьзам — из дар керттердар. Дийнахьа а бус а эфир толкаш бар радисташ къалоацалуш ахьча наьха къамаьли тоаурми маршаши мара хIама а доецаш. Цу зиние, вIалла дага а доацаш, аьттув баьлар. Бобруйски облаcта город Кричевера гаьна доацаш хьунагIа салоIаш тхо долча хана вIаштIехьдаьлар подпольни партийни организацеца буьзем оттабе. Цхьа ха яьннача гIолла вIашагIкхийтар отряда командовании Белоруссе Компарте ЦК векалаши — Изожи Пименовн.

Фронтерча гIулакхех доле дог дебедаргдоаца бакъдар царгара хайра бIухошта. Шин боабу нахе хула зенеши теркал ца а деш, мехка гаьнна хьачувоагIаш латтар моастагIа.

Укхаза, хьунагIа, партийни болхлоша Корякина отрядацарча эпсарашца цхьана сибаьь болх дIаболабир эггара хьалхара партизански отряд вIашагIйоллера. Из вIашагIъеллар шоай эскара доакъошцара къаьсттача саптехи эпсарем, фашистех туелалуш хьунагIа хьулалуш болча партийни советски болхлоех. Цу партизански отряда командир хилар Изох Игнат Зиновьевичах.

Шинна а отряде тIом болабир занна вай территори дIалаьца хиннача немцашта дукъала. Шоаш сайца моттигаш каст-касте кувда Изокеи Корякини отрядаша. Партизанаша фашистий обозаш йохаво, кегий подразделенеш йохайора, тIаьш лелхайтаро, поездаш ахна ухийтар.

Майра дагалаьца операци яр дIалаьцача Минске дехал волча партизаний группо чакхъаьннхер. Разведкоденачa хьабараrIa, шоай танкашта ремонт елга вIаштIехдаьккхар укхаза фашистехьа. Паох аьнна йолае эзаш ко цах. Йохa а йир.

Лейтенанта Цароева разведчикаш майра, зIаман хьисап долаш дора шоаш дер. МоастагIчоа дола хIамаш хьагуча а даьке. оагIаноа тIема операцеш чакхйоаккхар цига.

Фашистски командовани дорхьаьэр партизаний гIуллакхаша. Эггара чIоагIагIа йола къаза батальон хьоажайр партизанешта дукъала. Почугинно яха чуоата кIийлен тIа а ниййсанна дийв отряда комиссари командири вола Корякин. Отряда командовани елга лейтенанта Цароева тIадиллар.

Цул тIехьагIа цхьа ха яьннача тIолла эггара хьалха вIашагIкхетар хилар Цароева отряде командирацца, опытни чекистаца Дмитрий Николаевич Медведевацца. Цароева бIухой иштта дIахийтар керттерча даьнъе добровольцех-москвичех латташ хиннача Медведева отрядах. Цароев ше тIема разведка начальникалла оттаваьв...

Са дагха майра тIема цхьа операци чакхъяьккха Iойнабац лейтенанта Цароева разведчикаш. Дудий Iаддал командир а волаш болча разведчикаша Орловка яхача юрта, полицаеш дийтта боабаь, механически хьайра хьаьльикхай. Разведчикаша партизански базе дIаякхийтай хьоерахи крупах етта 20 гIудалих. Бийсанна юха цIабоагIаш, шийгруппаца Жиздры яхача города дов де лаьрхIар Цароева. Дика чакхъяьлар из операци, городе бахача наькъа дегаш айдир цо. Цхьабакъда, разведчиккий группа отряде юхаккхаьчача, эгIазваха а волаш дукъала вера цунна Медведев. Цига мукъагIа хьелкагIа решени ю хинна яр йоккха йоацаь немций гарнизон чуенна город якха аьнна. Кийчъеш яр из операци. ХIанз, разведчикий группо шийгара агана яьчул тIехьагIа, фашистий саьхьадаха, низ тIаоза тасдора. Операце керттера лаьрхIар — шпионаши диверсанташи кийч а беш советски тыле хьачуахийта вола городера ахлен во! Льов каравоаладаьлга.

— Город вай йоаккхаргъя, — дорзал дIа я яьнна аьлар Медведева Цароевга. — Из аьлан къотIе укхаза со волча кхоачадергдолаш. Дийна а долаш кхоачадергдолаш. А аьнна дий, хьона де доагIар аз дергда.

Парт-гIата доацаш городерча казармашта тIабехар партизанаш. Цул тIехьагIа ларга нIана бовттIабе санна чIоагIа лелаемаш хилар: корех чуйоеелар гранаташ. Из тIом беча юкъагIа Цароева команда еш йола разведчикий группа, шийна ноакъа нийсбенна фашисташ лага а беш, госпитале чуийккхар. Хьахозачох, Льова цигга цхьанакьа волаш вар. ХIаьта хезар геттара мийса хиннадар. Шийх лор хотийта велар Льов. Цун зIамашта юкъера разведчикашта корадир Корзухина шоагIа гестаповски удостоверени. Ханна йолча правительства членаш тIабегIаш доле фотографи.

— Хьежал, новкъостий, Керенскега, — аьлар бIухоат цхьанне, фотографега хьажаш ше воалаш. — Ер малав хIета? Цхьан зIаманна-м укх доктора тера ва из.

— Из ва сийлахьча синода оберпрокурор аьлан Льов, се да ва, — эккийта аьлар «доктора». Кхы из чукъуала низ тоъанзар цунна. Иштта чакхъьлар парчахьа эскара прапорщих хиннача, Корзухи яхаш тайпан цIи а йолаш къулалуш лийнача предатела германски бIухцара карьэра. ТIехьагIа Льов-Корзухин самолетца Москве дIадигийтар.

...1942 шера январь бутт юкъебахача хана командование приказагIа Медведева отряд фронта довзол сехьа ьалар. Вай пачхаьлкхен столица, цу хана немецки машина цергаш чу йоэхаш хIама тевена столице массехк бетта салоIагIа лаьрхIаар.

II.

1942 шера июне ... вIашагIъьолла чул тIехьагIа Медведева отряд, группаш а еш, моастагIчун тыле чукхийсай. Отряда тIема разведка начальник Цароев Iаддал шоллагIча группа командир вар. Хьалхара группа ьаттуа боацаш Iоессай, цу хана фашисташца тIом бе а этта, цигача тIалак киннай.

ХIана баьдеча бус, цхьаннона тIехьа шоллагIвар а волаш мухалагIа чуболхар шоллагIча группа бIухой-

Цароев Iаддал, Саранцин Михаил, Братьнев Николай, Нарковиц Петр, отряде лор Цессерски Альберт...

Парашютисташ бокъонца шоай боссаба безача районе. Черниговски Оеручан юкъьерча Толстый Лес яхача машинаьъе станцега гаьна боацаш, Iобессаб.

Цул тIехьагIа отряда вом членаш тIазцаш ю Цароева группа. Цхьа ха яьннача гIолла укхаза яхача отряда комиссар Стехови командир Медведеви.

1942 шера сентябре хьунашта юкъе гIолла Ровно яхача городагахьа йодар Медведева отряд. Цига бахача нахагара хоам хилар. Чебельски хIоташта гаьна боацаш вIашагIкхета боаш ба украински националисташи гитлеровцашши аьнна. Партизански отряд йоагIа яхаш дукха хоамаш хиннедар Подолен Волынаи хьунаш тетташ лелача Бендара, Бульба, Мельника бандашка. ХIаьта тIаьа украински националисташа уж хоамаш гитлеровцашта дотта лаьрхIадар.

КIотарашке чIийна зеца лаьрхIар. Уж вIашагIкхетаргболе моттиг дика ховш яц.

— Цига вIашагIа мел кхетараш — фашисташ а цар тулпаш а — дийнна а болаш ара ма бовлийталба, — ишта дар из операци чакхйоаккхаргa тIа дилача группа командирагa Цароев Iаддалийга Медведевгара кхаьча приказ. Iаддалий помощник вар къона чекист комсомолец Алешин Гриша.

Разведчикий группа, хьун цхьан даьккъа го а бе, дIакъулзелер. Далхьал тIехьагIа гIуделкха тIа а багIаш вIашагIкхета безача моттига кхаьчар эскара гIирс буьзаш вола кхо гитлеровец. Говра тIа а багIаш кхаьчар украински националистий денагт а. Немцийн цар тулпаш вIашаь моаршал хаьта а кхепахьа уж унзарбоалаш команда хилар юкке:

— Кулгаш урагIа даькха!

Героах ка тезар фашисташен бенделовцан. ДIаьза хиланзар царшара къамаьл.

—Къамаьл чакхдаьннад, — автомата тIа кулг тохер Iаддала. — КIордадецца дийцад.

Бoабаь бадарашта дIатIа а баха чулъежар разведчикаш. Йиъ пистоле ти документаш чудоаххаш портфели — ишта яр партизанашта каракхаьча хIамаш. Боабаь бадача фашистех цхьанне кисара зIанарах а уллаш тергa майдилг вьккхар Iаддала. Из яр гестаповски жетон. Iаддалийна йиц цIа луш дика дога йоагIаш йола номер — 4885 — тIалатте пачхьалкхен къайлагIарча полице жетон.

— Е хIама Николайна кхаьъаргъя, — аьнча уйла а я, шийн киса Iочуеллар из Iаддала.

Накъаяла а аьлар из Кузнецов Николайна. «Данал чIоагIа дараш яхача Д. Медведева книжка тIа ювц Кузнецова Ровно майра чакхъяьккха цхьа операци. Мельничин улицагIа къаьстта дагIача цIагIара малхбоалехьерча немций бIун командующи инарал Ильген караоалавар да из. Вай разведчикаша из тенна инарал машина чу чутаIавеча хана киловзаца багара гIер ца яйта бага елла хинна пахашка германи ара а яйта, оарц дийзад. Машина тIаьведдав виъ фашист. Воханза вола Кузнецов церна дукхьал тIааааххах, тIаккха гестаповски жетон дIаьхьеккача цо документаш хьегойтар дийкад. «Германски форме тIашалаш вола бандит лаьцев оаха, — дIакхетабаьб цо цецбаьнна латтa гитлеровцашa. Гиммлера ведомстверча жетоно саккхетам чу боаллабаьб гитлеровцаш. Документашка хьожаш воаллаш, Кузнецовне гучадаьннад ноакъостала баха сиха барех цаI рейхскомиссара Эрих Коха шийн шофер Гранау хилар. Шийна тIехь - тIехьа воагIилга дийкар цунгара Кузнецова. Разведчикаша шекхе а отряде хьавоалаьъ уж.

Ишта № 4885 йолча Цароев Iаддала Кузнецовга дIаеннача жетоно ноакъостал даьд из майра операци чакхъяьккхара меттал, вай разведчикий группа кIалхараьккхера а.

Дукххача операцешка дакъа лоацаш хинна Цароев Дудий Iаддал. Украине аредаьнна керда оккупационни ахча дар отряде эшаш. Майра план чакхъяьккхар разведчикаша Березено яхача моттигера лесничестве управлени хьаяккхара. Группа полицаей ккел еш йоаллача юкъагIа кхераваинна гош эгаш эгIача кассиршана хьалхашка ваха дIаэттаа Цароеви испанец Ривак.

— Ахча, — саббарагIа аьлар Iаддала,—бe боча достоинствах дер. Карбованцаш а марками а.

КорзагIъьннача кассирше ахчан пачкаш хьатуасар.

СихагIа лела, — испанец сихвора Цароев.

— Укх сахьате, укх сахьате, — цкъа аьнна шозлагIа а оалаш, дIахьоча ахчанна расписка яздеш воаллар вож. Бокъонца дар санна дар расписка «ДIаьнй дIавеккха нах бу Гитлера яхаш печать а тIалатташ...

Дашо аьрда цхьа зема Iийнавец из, воккхагIвола лейтенант Цароев, украинскии белорусскии аьлтан тIа шийна Iуьда а луш. ТIаккха, кхоачаш вийрзав а алалехьа юха а эскарах дIаккхет из, эггара лирагIа йолча участкашка хиннав тIом беш. ЦIена, къонахчо санна кхоачашдаьд Даймехка тIьалхашкара шийн декхар. Из бакъдеш да разведчика накха сийрдабаьккха доде совгIаташ...

МагIалбике йолаш я Горданова улица Цунах из цIи тиллай яхь юрта — СоагIапча, Долаков, Инаркъе — баха нах деникинцашта дукъала гIоаттабаьча граждански тIема турпала сийна. Шоай гIулакхашца сий аьнна дукха нах бах цу улицагIа. Царех цаI — Цароев Дудий Iаддал, разведчик, легендарни разведчика Советски Союза Турпала Николай Иванович Кузнецова соратник.

Б. БОКОВ.

Даьхе лораеш лаьттараш

СОВГIАТА ДУХЬА БАЬБАЦ ТIОМ

Нагахьа санна тхо цунца вIашагIкхийттадецаре, газет дешараш, шоана цIаккха ца бовза мегар юхххьера дениз Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема бирсача алех чинхваьнна волча Панченко Евгений Петровича турпала никъ. Дийна кисарах теша хала долаш дукха чоннаш хинна ва из тIем тIа. Бiевача фашиста ша кастта Россия эшаергьы аьнна деррига дуненна дIакхайкадаьча 1941 шера август бетта тIем тIа вахар из. Сапера курс чакх а яьккха моастагIчоа дукъала тIом бе волавелар Евгений Петрович.

Хала да сапера гIулакх: цкъаза гIалат ваьлча, чакхдоал деррига лелалер. Хала дар тIемахочоа вовй тIьыш, заводаш, кхыйола объекташ моастагIашта кIал ца йита лелхийташ. Кхы де хIамо дацар. Дукха яьй цу тайпара операцеш. Бакъда, царех цаI цIаккха а йицлургйоацаш дег тIа Iийжай цунна.

1942 шера Наро-Фоминскерча гIорнгахьарча тIем тIа дар из. ФуннагIдаь а Жиздру лхача хин тIера тIий дохаде аьнна приказ кхаьчар. Цу тIаь тIа гIолла тIема гIирсаш тIакхухьар, кхыдола ноакъосталаш хулар немцашта. Фега гIолла бомбаш чуетта вIаштIехьдалацар вай авиаце. Цар вевит ши йоккхий топаш латтар тIаьна гонахьа. Массехказа чуетта хьежача а хIама хилацар.

ТIаккха массехк диверсионни группа ахийтар тIий дохаде. Саг юхавензар. Цул тIехьагIа саперашкара човкъостал дийхар. Евгений Петровича цхьа хьаькъале хIама дагадехар: корайир пхеса 3 бешна. Тоъ чу а елла тIаь кIал кхаьчача лелхаргйолаш вийч а ях хи тIа гIолла Iохийцар уж. Хиво дикка Iоккъайла лъха йола уж хургдар хинна доалташ мара зензар часовойша. Цхьаккха хIама де ца кхуви тIаьца цхьана урагIбахар уж.

Дика чакхъяьлар операци. Цудухьа совгIат дала оттавир Евгений Петрович. ХIаьта дукха ха ялале аьтта нога хала човнаш йир цунна. Массехк бетта госпитале иллар из. Вийрза арайоалаш кхыча даькъе хьожавир. Ше хиннача вIахаваха ловше а. Дале а дIахьожаваьча цо дукхагIа найла дургболаш санна хийтар комиссена. Хьа ца эцаш дисар тIема совгIат в.

Иштта вийсвелар Евгений Петрович кхыча даькъе. Укхаза а гIулакх доваш, майра бIухо ше хилар дIахайтар цо. Цу бIаьхача тIем тIа валхазза човаш йир цунна, кхозза хала вар. Котало йоаккхаш Берлина юхе госпитале уллар из. Кхаь бетта санаторе хинначул тIехьагIа юха а город Познане госпитале иллар.

Цигара цIавечи инвалидность хьа а ца эцаш цахалдаш машиновкъа мастералла болх беш хилар из ше пенсе ваххалца.

1953 шера парте членалла ваьлар Евгений Петрович. ХIанз Троицки яхача станице вах. ХIаьта совгIат хьазца хIана хьажаш хьо аьнна аз шийга хаьттача цо лоацца жоп делар: «Аз совгIат бахьан баьбац тIом, берий ираз, тIехьенна машара сигале хиннйтар баьб, кхь кхь тIа ме оттийла из къизаль».

В. ЛЕБЕРДА.

Даьхе лораеш лаьттараш

Патриоташ кхебара

Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом болабелча дена цун лирагIа йолча моттигашна дакъа лоацаш хиннав Плиев Лорса Сафарбик. ТIем тIа цо эзала доацаш дакъа лаьца хилар хьахьокх цунна тийнача правительствени совгIаташа: цун я шиъ ТIема ЦIеча Байракха орден, шиъ ЦIеча Седкъа орден, «За боевые заслуги» яхар а йолаш тайп-тайпара тIем тIа лъкика итт медаль.

ХIанз отставке ва тIема ветеран подполковник Плиев Сафарбик. ХIаьта а цIагIа вагIа са ца туаш. тIема дешар дешаш а тIом беш я ше Iомадаьраш шийна зеламарши кхуьш йоагIача тIехьенна дIаIомаде лайра Лорса Сафарбика. ХIанз из Назранерча № 2 йолча юкъерча школе тIема-патриотически хьехам беш — военрук ва. Цкъаза Лорса Сафарбика ладувгIий цу предметацара бозам солби кхар дукха тIем тIа шийна кийслена хIамаш дувцаш хилча дерг дийле ладувгIаш хул хургбола Советски Эскари тIемахой.

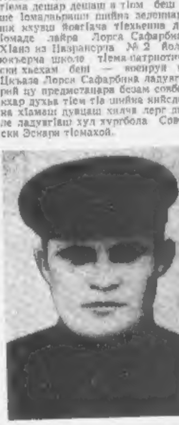

ВоккхагIвола сержант

Вай мехка дукхьала немецки гIаьрахоша тIом хьовбеле хьалхарча шерашка шийн нийсархошца цхьана юртарча колхозе болх беш вар Котиев Атибе Висан-Гири. Хьа тIаккхаьтар Даьхе лорае вaха веза ди.

Салтечун вахар бокъонца дайна а валалехьа тIом болабеннача хьалхарча деношка дена 177-ча стрелкови полка салте комсомолец В. А. Котиев моастагIчоа майра латташ хиннав юххьарца Украине, тIаккха Кубани аренашка.

1944 шера феврале моастагIа эшавеш Днепра йистошка кхоачавеш дикхаина вугача хана, аьтта балмах лелхаш бола пхо кхийтта чов а яъ, госпитале вигав цу хана воккхагIвола сержант хинна В. А. Котиев. Госпиталашка дарба деш шу тарга хи яьккхача кхоалагIча группа инвалид а волаш цIавера из.

Юха а колхозе болх бе волавелар из, хьалха а санна боарам боацаш дукха делар цунна вахар, дукха дар кхоачашдe лерхIаш дагадоахкараш.

ТIом сецачул тIехьагIа массехк бутт баьлча, шийна мел могар Даьхенна дIаденна, из бахьан долаш шийн къонача вахарах яьлар Атабе Висан-Гири. Цун денале гIуланхаш белгалдеш «За отвагу» яхар а йолаш кхоъ медаль енна цунна тIем тIа.

С. МЕЦХАЛО.

ДАЬЙ СИЙЛЕН НАЬКЪАГIА

Грознерча юкъерча лаьрххIача дешара заведенешта юкъе 1979 шера КПСС Грозненски горкома конкурс кхайкайир. Цо чулоацар дешара-кхетама балха дикал лаккъелга, дешара-материальни база чIоагIъелга, дисциплинеи порядоки тоаелга санна дола дешаш.

Парте горкома итог яьй конкурса. Хьалхара моттиг яьккхай Респотребсоюза Грозненски кооперативни техникумо. Цунна хьожаль КПСС городской комитета кврара бара тела ЦIе байракх сийлен диплом дIалуш дукха ха йоаццаш торжественни шовшагIкхеташ хилар Ленина цIерагIча культура Дворце. СовгIаташ дIаделар парте горкома секретара ков. Белоголазовас.

Иштта лакха толам баькхара хьинаре къахьегар хилар тха коллектив. Лакха боарам болаш лелабу оаха техникуме студенташта кхетам балара болх, цу даькъе тIема-патриотически интернациональни кхетам лугга а долаш.

Студенташца бу кхетама болх чакхбоах КПСС XXV съездо, цул тIехьагIа хинна ча КПСС ЦК Пленумашо дIа дехар дизза кхоачаш а деш. Масала, конкурсни хинна 1979 шу чакхдаьлар КПСС ЦК «Идеологически, полити ко-кхетама болх дIахо тоабе рах» болча соцамо дIадехар вахаре кхоачаш а деш, кагирхошта [illegible] кхетам балара дукха къахьегар. [illegible]

мероприятеех дуцца безам ба са.

Иштта, Советски Эскареи ТIема-Форда Флотен 61 шу дузаш республике дукхьашка тха техникуме хилар тIема ветеранийи Советски комитета Грозненски секце торжественни заседани. Укхаза дакъа лоацаш бар Грознерча дешара заведенешка болх беш бола военрукаш, директорий дешара-кхетама дешашта бола заместителаш.

Из дог тохадолийташ йола мероприяти чакхъяьлар Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа дакъа лоацаш хиннача ветеранаша техникума масса болча групашка къонахъала [illegible]

хиннача вай механхоиш С. Зебирова, Л. Голинченко, П. Костина, Д. Коннова, Ю. Сулимова, иштта кхычар лийцар.

«Къонал» яхача студенчески кафе гулбеннача тIемахоша юха цIаькха а сердальзар Дай-мохк моастагIех лорабах йола оагIонаш. Уж чIоагIа безаме, ше долча бесса сурт а оттадеш аьлай «ЗIамига лаьтта» яхача шийн книжка тIа нов. Л. И. Брежнева. Хьаьний-малоземельнаш тха интернациональни доттагIлен клуба членалла хьанйцар, царна удостоверенеш дIа а луш.

Кхетама болх чакхбоаккха [illegible] 1977 шера деза тха техникуме болх беш болча «ТIема сийлен музей». Укхаза

гуллъяи дукхагIа йола экспонаташ хетаи а Грозненски тIема пехотни училищана. Техникума коллективо айкха буьзам лелабу училища ветеранашца.

ХIара шера дикагIа кхеташ болча студентех оаха кийчбу экскурсоводаш — общественникаш. Цар хьинаре болх бу тIема сийлен музее.

Соахка тха музейни экспонаташка хьожаш хилар Венгерски халкъа республикера ена партийни делегаци. Иштта тхо долча хиннаб Кавказ лораеш хинна турпалаш, вежарашка йолча Херсонски областера, Армениера делегацеш, Советски Союза Турпал инарал-лейтенант Д. Василенко кхыбараш.

ХIара шера Котален Ди дездеш хьажар-конкурс хул тха. Укхаза гучайоаккх тIема-патриотически а интернациональни а кхетам луча дикагIа [illegible]

яьккхар В. С. Мартиросова кулгалдеча ОТ-2 (торговые организаторашa). Уж хилар Л. И. Брежнева «ЗIамига лаьтта» яхача книжка тIа ювцача моттигашка туристски походе баха.

Патриотически а интернациональни а кхетам балара болх эргабаьккха тоабеш, каст-каста керда формаш, ритуалаш юкъехувл оаха. Эсаре баха ха йолча кагирхошта торжественни хьалашки «призывник» яха цIи лу, иштта торжественно накъабоах уж эскаре гIулакх де болхача хана а. Царех бIухой хилча а бицлац тхона тхоай хинна дешархой. Хадданза буьзам ба царца, дIа-са пись мош ухийт.

Хадданза болх беш я «Со Дай-мехка салте ва» яха тIамига кинолектори.

Тхоай дешархошта дIайовлайт оаха вай парте реликваш, мехи турпалаш. Насткаста ... Грозненски гарнизона тIема сийлен музе.

Соахка дукха теркал тIалоаттабир оаха «Орленок» яхача ЕрригIсоюзни комсомольски тIема-спортивни ловзара. Кагирхоша безаме дакъа лоацаш ловзар да из. Тха къонача армейцаша районни, городской, республикански конкурсашка хьалхара моттигаш яьхар.

Укх шера Советски Эскареи ТIема-Форда Флотен 62 шу дизара хетаь дукха мероприятеш чакхъяьхар техникуме.

ХIанзалца оахош даьчох тоъам а баь Iе безам болаш дац тхо. ДIахо йодача хана а дукха сакъердаме, пайдане гIуланхаш да тхога хьежаш.

Б. ЛЕВЕНШТЕЙН,
Грозненски кооперативни техникума воспитатель.

М.-С. ПЛИЕВ.

ШЕРШ ИЗ МЕЛА МУХ

Чlогlа бовзт, мохках аьлла,
Шераш ладе шелденнад,
Дукха хьийжи, бlаргаш
кхаьлла,
Миска ловной тишбеннаб.

Йийрзина цар дахьра чоенаш,
Бlарг хьа мел хьежа
ерзарьяц.
Дийнахь-буса а йоьг цар
тоенаш,
Сатем царна бей а хиц.

Хlара-Ийсагlе мей
тlеккоечаш,
Йоьттьаннаш ноаноша къувл.
Гlеййа когаш хьалладоккаш,
Къонтий сурташ дуьаланлуьл.

Бенаррий цу кхаьлаяксьяр,
Зиэзан ийца шорта ух.
Царна гlо даш,
лоаманхьаьар,
Ихьа шерш из мела мух...

Нана, езар бlарга ца гуш,
Массагl дахка воl е мар!
Уж ба моастагlчоа ка ца луш,
Берса lоажал хьраш кьар.

Даьа lомош вай барт тайна,
Нийсса дохьаш дика-во,
Турпалал цар йитай вайна
Хьво лоаман дуташ мо.

Ситала цар йитай йийкха,
Дошо седкъий лепадеш.
Кхеш а дитад кхеда хьийкъе,
Сомаш хьувгъе хlара беш.

Битаб Даьхан нlоагlе тешам,
Ланка лоаттаде цуч сий,
Мукъа вахар, цlена безам,
Тlакка кlентий баьнабий!!

Царех кхлеш довзаш
шовдаш,
Шоайла кхайнеш, масса уд:
Даьхен дукъа дегl це кхоадаш
Вежаччуя сийлехь кхы фудl!

Массагl цlерай йоаг цар
сийна!
Массагl деттад гаэа чуртl!
Вай синошка бах уж дийна,
Дукьал латт цар хlара сурт!

Лирата тlема шерашка Грозне вlашагlъеллай 242-гlа Таманси Цlеча Байракха, Кутузова шоллагlча степена ордена лоаман стрелкови дивизи. Цуща хиннаб вай республикера дукха салтий, эпсараш.

Дивизе а цуч полкаша а фашистски гlаьрахошца майрра латаш сий даьккхад тlеца кренашка, цудухьа дивизена елар Цlеча Байракха орден, тlехьагlа Кутузова шоллагlча степена орден. Тlом чакхбаьннача тlехьагlа СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указагlа «Таманская» яха сийлен цlи тиллар дивизех. Дукха соагlаташ делар дивизена чуйоагlча полкашта. 769-ча артиллерийски полкана елар Цlеча Байракха орден. Карпаташка хиннача тlом тlа дика толамаш доахаш цуч бlухой латаш хилара, цу полкана елар «Карпатский» яха сий доло цlи.

Из полк вlашагlйоллача хана цуна шефство лелаелга тlайийцар «Старогрознефть» НГДУ коллектив. Цу хана дено хадаш даш царна кхьера вошал. Фашистски гlаьрахоех майрра етта аьттув балба, аьна мехкдаьттахой коллектив байракх а елар цуна. Цу байракха кlала моастагlех майрра латаш тlом чакх а баьккха Коталон денга кхаьчар полк. Хlанз из байракх вай республикански краеведчески мусе, массаза а лелаc, аьнна, тlема реликви аь дlаенна лораеш я.

Укх деношка Сийлахь-боккха Дай-махка тlом чакхбаьна 35 шу дизара сийна Грозне гулбеннаб 769 артиллерийски полка бlухой. Укх деношка беза хьаший бах тlанийцаб уж Нохч-Гlалгlайчерча къахьегамхоша, тlема хана цар шеф хиннача «Старогрознефть» НГДУ коллективо, кхыча дуккхача предприятеша. Уж вlашагlа беттала республикерча кхыча къахьегамхоща, сийлахь-воккхача баьччан памятникашта юхе оизаш дехи цар, бирсача хана дивизена а полка карагlдийнача дикача гlулакхех лаьца дувц дешархошта, комсомольцашта, кагирхошта. Тlахьех уж Даьхе еза, машар лорабе, Коммунистически партена му тlахьа болаш хьалкхе. дика деша, хьинаре къахьега.

Тахан вайцига хьоашалгlа баьхка ба полка командир хинна В. Н. Милянков, командира заместитель И. Ф. Немченко, штаба начальник Е. П. Колесса, 242 дивизе командира заместитель, цу дивизе ветераний Совета председатель. «Грознера Прага кхаччалца» яхача дивизех лаьца яздьча книжка автор А. М. Иванов. В. Н. Червяков — дивизиона командира заместитель, кхыбараш.

Вахар ирезе хилда шуи, хьамсара ветеранаш, могашмаьрша хилда шо!

Бек АБАДИЕВ.

СУРТА ТlА: тlема шераш дагаухаш, шоай хьамсара тlема байракх лаьца латт полка ветеранаш.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Октябрьски революце орден лелаеча «Красный молот» завода коллективера 1500 саг хиннав Сийлахь-боккхача Дай-махка тlем тlа дакъа лоацаш. Царех дуккхачар Даьхен сий, кортамукъале, паргlато бахьан шоай дегlамаш lодехкар.

Хlаьта дийна а биса цlабаьхкарий дуккхачар воакхош тlа йоахар пачхалхлкхен ордеашца медалаши, хlаьта тlем тlа тlехдоккха къонахчалл денали гойтарах А. Д. Иоиса, П. Я. Калашникова, И. Л. Поцелуева.

Эскаре гlулакх деш ба вай мехкахой

Къона эпсар

Грознера № 58 йолa юкъерa школа чакхъяьккхачул тlехьагlа академика М. Д. Миллионщикова цlерагlча мехкдаьтта институте деша эттар Костюченко Николай. Цхьабекъда, дукха ха ялапезьа военкоматага заявлени елар цо, тlема училище вахийтар дехаш. Цун дехар кхоачашдир. Тlехника экзаменаш дlа а енна цунах хилар цу училища курсант.

Воlо тlемахочун дув буча зана цига вар Николая да. Воl кхийна, Даьхе лораер цунах хинна гlадваха, доаккхал деш паттар из. Александр Николаевич ше СССР 50 шу дизара цlерагlча Грозненски химически заводе контрольно-измерительни приборий лаборатора инжинерал бола беш ва. Воккха изобретатель, кагирхошта дика хьехамча, производстве хьалхалеттар — ишттa бол цунах цун ноаькостaшa. Ишттa дика лоархlаш ва цун воl а. Хlанз училище чакх а яьккха тlема а политически а кийчон отличник волаш ва къона эпсар.

Кхоачашдергда даь васкет

Советски Эскаре гlулакх де ваха ха тlаотталеньа Скубеев Олег Иванович ДОСААФ а автошкола чакх а яьккха. Заводской районвоенкомате шофералла балха эттар. Да, бийса ца кьовсаш, маччa хана, эшаш ва дьинеча минуте кийча вар Олег. Из бехьен долаш из массанена веза а везар, лоархlа а лоархlер.

Даьхенна хьалхашкара декхар кхоачашде ха хьатlаэттар цуч 1979 шера, гуратьа. Из хьожаяр автомобильни часте. Укхаза, шай декхар дикон бехктохамеи цо кхоачашдеш хиларагlа, кастта из жерхар рота комсоргалла, цунах тайша цуна елар чоаlано йола тlема машин. Из тешам бoа ца беш, шай декхар цlена кхоачашдеш хьевоагlа Скубеев.

Олега да ва Сийлахь-боккхача Дай-махка тlема доаькошхо, хьалхарча группа инвалид. Эгера хьалхарча дийнахьа доза цо майра латаш чакх а яьккхар из тlема ха. Воl эскаре гlулакх де дlаводаш, васкет даь тlадиллар цунна дас: Даьтено хьайна хьалхашка оттадь декхар тlехдика кхоачашдеш, эшаш долча гlулакха хьай низ, хьайна хоар кхо ца деш хилелахь аьнна.

Из васкет, шай декхар цlена кхоачашдеш ва хlана Скубеев Олег.

П. ЕМЕЛЬЯНОВ.
Заводской райна воевкам.

ЦАР СИЙЛЕ ДАИМ ЯХАРГЬЯ

Г. В. Тучина Советски Союза Турпалаш яха цlераш елар.

Цар сийлен гlулакхаш диццуш бац красномолотовцаш. Иштта, укх шера Коталон ден сийна 24 апреле дениз къахьегама вахта дlайолаьй укхаза. Сийлахь-боккхача Дай-махка тlема ветеранаша завода беррига къахьегамхошка дунен шоллагlча тlема тlа Советски Союзо Котало яьккха 35 шу дузаш хиларца дувзаденна кхайкарал дича, дуккхача цехий, участкий, бригадий коллективаша, къьаст-къьастача болхлоша шоашта доккхагlдоза социалистически декхараш тlа а ийца къахьегама вахта дlайолайир.

Къьастта дегаш айденна болаш хьаллаьлар из гlулакх завода комсомольцашен кагирхошен. Цар юха а дlакхайкайир «Сайна а цу лlаминача сага а хьалдара къахьегаргда» яха девиз. Иштта, № 16 йолча цеха комсомольцаша, хlара дийнахьара норма 18 втулка йолча метте, Суховерхов Александра — 25, Бисултанов Ризвана 20 кийчъергья. хlаьта Макаров Сергея норма сменагlа 180 детель хьакха елача 250 кийчъергья аьнна девна дош толамца кхоачашдир.

Цу тайпара къахьегама соагlаташ кийчдаь Коталон денга кхаьчар кхыча цехий коллективашкара къахьегамхой а. Даьй революционни, тlема, къахьегама традицешта хlамзара воахал тешаме хилар, уж йlаьхагlа яра бlуйкъожабергйоацаш хилара дола къаьгга тешал да из.

С. ШАБИЕВ.

САЛОlАЧА ДЕНОШКА ХУРГДА

9 МАЯ

В. И. Ленина цlерагlа майда. 17.00—19.00. Музыкальни училища духовой оркестра концерт. 19.30. «Машар хилба хьа цlенна» яха документальни фильм.

С. М. Кирова цlерагlа культурай салаlарен парк. Коталон 35 шу дизара хетадаь халкъа салаlар. 10.00. Болх беш я ерррига аттракционаш. Спортивни майда. Волейболах йола яхьаш. 11.00—13.00. Художественни самодеятельноста концерт. 16.00. «Олимпийски болама политически проблемаш» яха лекци. Хургья спорта мастерий хьокхама выступленеш. 17.00. Тlема ветеранашца вlашагlкхетар. Музыкальни эстрада. Нохч - Гlалгlай пачхаьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. Республикански культпросветучилища вокально - инструментальни ансамбла концерт. 18.00. Профтехобразоване управлене иллейц халхарей ансамбла концерт. 19.00. Кагирхой салаlара сайре.

В. И. Ленина цlерагlа культура Дворец. 10.00. Болх беш я ерррига аттракционаш. 18.00. Духовой оркестра концерт. 19.00. Кагирхой салаlара сайре.

10 МАЯ

В. И. Ленина цlерагlа майда. 19.30. «Къонахчалах лаьца дагаухараш» яха документальни фильм.

С. М. Кирова цlерагlа культурай салаlарен парк. 10.00. Болх беш я ерррига аттракционаш. 14.00. Массовкаш, ловзараш, викторинаш. 15.00. Просвещене балхахой берий художественни самодеятельноста концерт. 18.00. «Сийлахь - боккха Дай-махка тlом болча шерашка Нохч-Гlалгlайче» яха лекци. Просвещене балхахой Республикански Цlен вокально - инструментальни ансамбла концерт. 19.00. Халхара майда. Кагирхой салаlара сайре.

В. И. Ленина цlерагlа культура Дворец. 10.00. Болх беш я ерррига аттракционаш. 18.00. Духовой оркестра концерт. 19.00. Кагирхой салаlара сайре.

11 МАЯ

В. И. Ленина цlерагlа майда. 19.30. «Киев хьайоаккхаш хинна тlом» яха документальни фильм.

С. М. Кирова цlерагlа культурай салаlарен парк. 10.00. Болх беш я ерррига аттракционаш. 14.00. Массовкаш, ловзараш, викторинаш. 16.00. Болх беш я кинолекторий. Лекци. Кинофестиваль. 17.00. Нохч - Гlалгlай пачхаьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. 19.00. Кагирхой салаlара сайре.

В. И. Ленина цlерагlа культура Дворец. 10.00. Болх беш я ерррига аттракционаш. 18.00. Духовой оркестра концерт. 19.00. Кагирхой салаlара сайре.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.50 — «Зарядке е дlатта!»
9.15 — «Гургаленттa сакьат».
9.45 — «Шоана, дай-ноаной!».
10.15 — Бераштa йола фильм. «Капитан Сорви-голова» яхача телевизиони художественни фильма премьера. Хьалхара сери.
11.20 — «Спортлото» тираж.
11.35 — «Капитан Сорви-голова» яха телевизиони художественни фильм. Шоллагlа сери.
12.00 — Книжкаш тlарча суртий Ерригсоюзни выставкера репортаж.
13.10 — «Коталон автографаш».
13.50 — «Новахча балета сайсташ» яха фильм-концерт.
14.30 — Кердадараш.
14.45 — «Бlаргагушдар — тешалалдар».
15.40 — Фашистски гlаьрахой Чехословаки мукъаьяьккха 35 шу дизара хетаьа Чехословацки Социалистически Республика телевидене программа.
17.40 — Политически обозревателa Вознесенски къамаьл.
18.10 — «Ялан сагаца хус».
19.00 — Хоккейх йола СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Москва). Перерыве — Дунен велогонка. Польшера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Коталон ди». Концерт. Иистеяьча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

9.00 — Документальни фильмай программа.
9.50 — «Шахматни школа».
10.20 — «lуйранира почта» яха музыкальни программа.
11.00 — «Эрсий къамаьл».
11.30 — «Вай сонний беш».
12.00 — «Тийшача балха лагlаш» яха телевизиони документальни фильм. Юкарча малхбалера империализма политика и реакце и хьажъекьа. Автор Ф. Сейфуль-Мулюков.
13.00 — Хоккейх йола СССР чемпионат. «Крылья Советов» — «Спартак».
15.15 — «Ворхl бос бола лиза» яха телевизиони художественни фильм.
16.00 — Концерт.
16.10 — «lилман вахар».
16.45 — Советски Эскара Центральни академически театра 50 шу дизара хетадаь концерт.
18.05 — «Тамашийна кхо бос».
18.15 — Документальни фильм.
18.35 — Ларте ветерии Фильвии.
19.00 — «Цирковой артиста цхьа ди» Фильм-концерт.
20.00 — «Бийса даьккъала хайла шуи, бераш!».
20.15 — «Унахцlено». lилман-популярни программа.
21.00 — Р. Щедрин — № 2 йола симфони.
21.40 — «Йиц ма ле... луговая яха станци». Художественни фильм.

11 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — lуйранара гимнастика.
9.05 — Молдавски ССР-а Цаульски юртара юртбоахама агрономически техникума культура Цlен художественни коллективий концерт.
9.30 — «АБВГДейка».
10.00 — «Советски Союза гlулакх деш ва!»
11.00 — «Унахцlено», lилман-популярни программа.
11.45 — «lуйранира почта» яха музыкальни программа.
12.30 — «Юртара сакьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Динамо» (Минск).
15.45 — Телевизиони короткометражни художественни фильмий программа.
16.40 — «Кинопикъбера клуб».
17.45 — Мультфильм.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «Ишттa хургда» яхача телевизиофни художественни фильма премьера. 1-гlа а, 2-гlа а сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — Боксах йола СССР чемпионат. Иистеяьча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

9.00 — «Киевски старташ» яха телевизиони документальни фильм.
9.30 — «Эскара оркестрах дага доагlараш» яха фильм-концерт.
10.15 — «Выставка Буратино».
10.45 — «Дийнача хlамай дунен тlа».
11.45 — «Объектив».
12.15 — «Шоана, дай-ноаной!».
12.45 — «Дунен халкъий творчество».
14.15 — Документальни фильмай программа.
14.00 — Маркова из цlи йолча романах йола «Сибергlе» яха телевизиони дукха серийни фильм. «Вадар» яха хьалхара сери.
16.30 — «Илли-80».
17.00 — Дунен велогонка. Польшера передача.
17.15 — «Уж наькъаш вайна дика хила йиш яц». Фильм-концерт.
18.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Тбилиси) — ЦСКА.
19.45 — Академически гребляx йола СССР чемпионат. «Крылатское» яхача гребни каналера передача.
20.00 — «Бийса даьккъала хайла шуи, бераш!».
20.15 — Симфонически музыкий харжа оагlонаш. Шостакович — номер 7-гlа йола симфони. (Ленинградская).
21.40 — «Машара хьалхара ди» яха художественни фильм.

РАДИО

10 МАЯ

8.40 — «Шура йоалламага лакхара тlехьа», Корреспонденци (нохчий меттала).
6.55 — Хоамаш.
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Хьона да, Даьхе сантечун дог!» (эрсий меттала).
10.20 — «Зlоккала» яха сатирически журнал (нохчий меттала).
11.00 — П. И. Чайковский. Концерт (эрсий меттала).
11.40 — «Самукъанерча тlа» (гlалгlай меттала).
14.30 — Лирически передача (эрсий меттала).
18.00 — «Кавказа lуйре» яха радиожурнал (эрсий меттала).
18.55 — «Гаьнна кьалха дlаьахача шерашкара иллеш» яхача циклацера передача (гlалгlай меттала).

11 МАЯ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана дукха еза иллеш» (эрсий меттала).
11.15 — Кердача толамашка (эрсий меттала).
11.30 — Кlиранденйакхара аьхарий программа (эрсий меттала).
15.15 — Хоамаш.
16.00 — «Къона тlехье» (нохчий меттала).
16.30 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
18.00 — «Цlе сийгаш» (гlалгlай меттала).
18.30 — Иллеца доттагlал дараца дола концерт.

Театр-бlухо

«Эскарах а эскаре а доле театр» — ишттa аьнна Советски Эскара Центральни академически театрах из вlашагlделлача, кертерча режиссера, СССР халкъа артиста, СССР Пачхаьалкхен премий лауреата Алексей Дмитриевич Попова.

Ше болх беш долча шовзткъе итт шера театро уттаьй советски театральни искусстве дикагlьераш лоархlаш йола дукха спектаклаш. Укхеза ишттa уттаьй эрсий а доезол еаерьерча а классикой дикагlйола произведенеш.

Тахан театральни коллектив шай дикагlйола традицеш дlакхьош а дегlайоалаеш а я. Театра актерашен режиссерашен уттаю Сийлахь-боккхача Дай-махка тlема шерашка советски халкъо гойта турпалал хьахьоккхаш йола спектаклаш. Царна юкъе я — С. Смирнова «Буга тlера крепость», А. Рыбакова «Вовзаш воаца салте», кхыераш.

Театро хаддаза болх бу советски Герзашцерча Низех йола спектаклеш хьаеш.

Театра дикагlболча актерашта юкъе ба тlема хана дена болх беш бола мастераш. Уж ба массанена бовзаш а безаш а бола актераш Л. Добржанская, В. Зельдин, Н. Сазонова, Л. Касаткина, А. Богданова, П. Вишняков, Н. Пастухов, кхыбераш. Шоай lалаьмате йоккха творчески опыт театра къоначa актерашта дlалел цар.

СУРТАШ ТlА: 1. Советски Эскара Центральни академически театр.

2. Театра артисташ концерт оттадеш ба 1942 шера Малзбузаьерча фронта бlухошта (репродукци).

ТАСС фотохроника.

35 ПАРГlАТАЧА ШЕРА ДАЬХА ТОЛАМАШ

ТАХАН 35 ШУ ДУЗ ЧЕХОСЛОВАКИ ФАШИСТСКИ ГlАЬРАХОЕХ МУКЪАЯЬККХА

Вацлав ГУЛА, КПЧ ЦК Президиума член, ЧССР правительства Председатела заместитель, экономически lилма-техническиx даькъе цхьана гlулакхаш леладара йолча чехословацко-советски правительствашта юкъерча комиссе чехословакия даькъа председатель.

Ткъаь пхийтта шу хьалха Советски Эскаро Чехословаки мукъаяьккхари чехословацки халкъа кьам мукъадаккхара къовсам чакхбалари чехски словацки халкъий хlамзарча ханарча историе агlора лоархlаметгlча соботеш та юкъе додаш хlама да. 1945 шера мей тха мехка шерда вахар хьадара кийгъ хьабийла исторически гlай да.

1948 шера февральски революци котъаьнначул тlехьагlа социализм хьалъе болабелар Чехословаке къахьегамхой. Тахан Чехословаки дегlаена экономика а бахача наьха вахара лакха боарам а бола мохк ба. Социалистически строя lалашду халкъа творчески низаш массе оагlорахьара дегlаухнлга. Пачхалхенна доал деча цо дакъа лоацилга, сага хила еза керттера бокъонаш, социальни даькъе ший низех бlубенна хулга. Промышленно дегlабена мохк болча Чехословаке хьалашие а производства социалистически способо хьахьекхад капиталистически чул ше тlех хилар.

1948 шера дениз къаман дохода боарам ялхазза совгlа лакхбеннаб. Мехка халкъа боахам дегlаухача хоадимболлаш дакъа лаьцад производства боарам башха дуккагlа-кlезигагlа доапаш шийттазза лакхбеннача промышленносто.

Шерра социально-экономически хувцамаш хиннад юрта а. Йоллхий юртбоахама предприятеш хьалрча — цхьан тайпара йола юртбоахама кооперативаш пачхахьалкхен боахамаши, — мехка йоаккха юрта боахама продукци шоаза дуккхагlа хиннай, хlаьта къахьегама овсарле пхеза хlана еннаца аьнна лакхьеннай юрта боахаме.

Экономически потенциал дегlаяро хьаньй бахача наьха вахара хьалаш тоадара эша ресурсаш. Хьалтьай 2,7 миллион хlанзарча ханара кваргира. Шерагара шерага дукхагlа дlахец средстваш социальни lалашонна, культура дегlайовлаpa, унахцlено лораяра, образованенa. Цу деррига а чlоагlбу социалистически Чехословаке гражданий кхоамарча денах бола тешам.

Тlом дlабаьнначул тlехьагlа дегlаехрa даькъе даьха деррига толамаш Советски Союзацен социалистически доттагlлен кхыча мехкащен айхха бувзам а лоаттабеш даьха да. Советски Союза лерргlча интернационалистски позице, цо даьча гlоно йовкъостал дир тхона чехословацки экономика керттера проблемаш къестае. Советски Союзаца цхьана леладу экономически гlулакхаш дегlаахар ший лоархlам капиталистически рынкашка бийдала доагора, энерге маьхаш лакхлуш латтача хlинзарча ханар ча этапе хнадамбен йола фактор я чехословацки экономикана.

Советски Союзо лоаттаду мехкдаьтта, lалама газ, аьшка руда. бийдали кхы тайпаш бийдала ресурсашта башха бlаьхий боацача тха мехка экономика леррагlа дегlаахара кlийле я. Карарча шера лургда СССР Чехословакена 18 миллион тонн мехкдаьтта. 6 миллиард кубометр газ. 8 миллион тонн аьшка руда. бийдала кхы тайпаш. Советски Союз тха керттера партнер я. хlаьта Чехословаке арахьарча торговлера цун удельни дозал цун боарамо кхоалагlча даькъага кхоач.

Цхьабакъда, юкъе лела экономически гlулакхаш духхьал цхьан товарооборотах лаьтта lац. Вай мехкий къаьст-къаьстача производственни доакъошта юкъе ляй ЧССР-ин цун экономика йlаьххача хана тешаме дегlаухаргхилара перспектива гаранти йоли мисстехк соглашени. Цу даькъера масал да вай мехкий халкъа боахам лакха балха овсарле йолча машинашцен оборудованецен lалашбе торо хулийтача обрабатываци промышленностера къахьегам бекъар. Чехословаки я ишттa шоай кlийлен тlа СЭВ членаш долча мехкий СССР бийдален энергетически база дегlайоалаела, мехкдаьттанен lалама газан транспортировка яри дола низалаш хьалдеча дакъа лаца йоли хулийтача дуккхача оагlоша яьча соглашеней доакъошхо а.

Шерагара шерага шерлуш а кlоарглуш а латт lилма-технически декхараш цхьана къестадечен уж производствана юкъе кхухьачен бокъза лоархlам бола lилман техникан даькъе цхьана гlулакхаш леладар. Советски Союза ший йlаьхий опыт тел ЧССР. Пражски метрополитен сашна йола, чоалхане а йоккхий а йола дуккха проекташ кхоачашъеча гlо ду.

Вlаци леладу экономически гlулакхаш дегlаахара lалаьмате бокха лоархlам болаш да, дlахо хург а да производствана специализаци кооперировани яр. Карарча шера март бетта кулгаш яздьдар ЧССР-ан СССР-ан юкъерча 1990 шерага кхаччалца йолча йlаьххача хана даьрхlача производствана специализаци кооперированин олга дегlадоаладара программах йолча соглашенена. Юоцар я машинаш яреи химен 19 дакъа чулоацаш йола цхьана оттаяь шерра програма. Из программа кхоачашъергья атомни электростанцешта эша оборудовани хьаяра ль хиннача кооперацетайнагlарча йlаьхийча а беркатеча а опыта кlийлен тlа толамца цхьана гlулакхаш леладара иньъаца.

Дуккхача оагlорахьара чехословацко-советски бувзамаш, вlаши леладу экономически гlулакхаш дегlаух КПЧ а КПСС а съездий социалистски КПЧ ЦК Генеральни секретарь ЧССР президент Г. Гусаки КПСС ЦК Генеральни секретарь СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. И. Брежневи вlашагlбеттабеннача хана тlайийцача решенешкен хьежжа.

Советски Эскаро Чехословаки мукъаьяьккха 35 шу дизар белгалдоаккхаш КПЧ XV съезда решенеши лахлагlа йола кхе шера плани толамца кхоачашъеш ба тха мехкара къахьегамхой.

Тlехьарча 35 шера ЧССР экономика дегlайоалаеча даьха толамаш Чехословаке Коммунистически парте боахама политика, вошал долча Советски мехкацарча доттагlален цхьана гlулакхаш леладарен итог я.

(Орбис—АПН).

Прага.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03 белктокхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка.

СФ02194. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2408.